

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

12. szám.

XVIII. évfolyam.

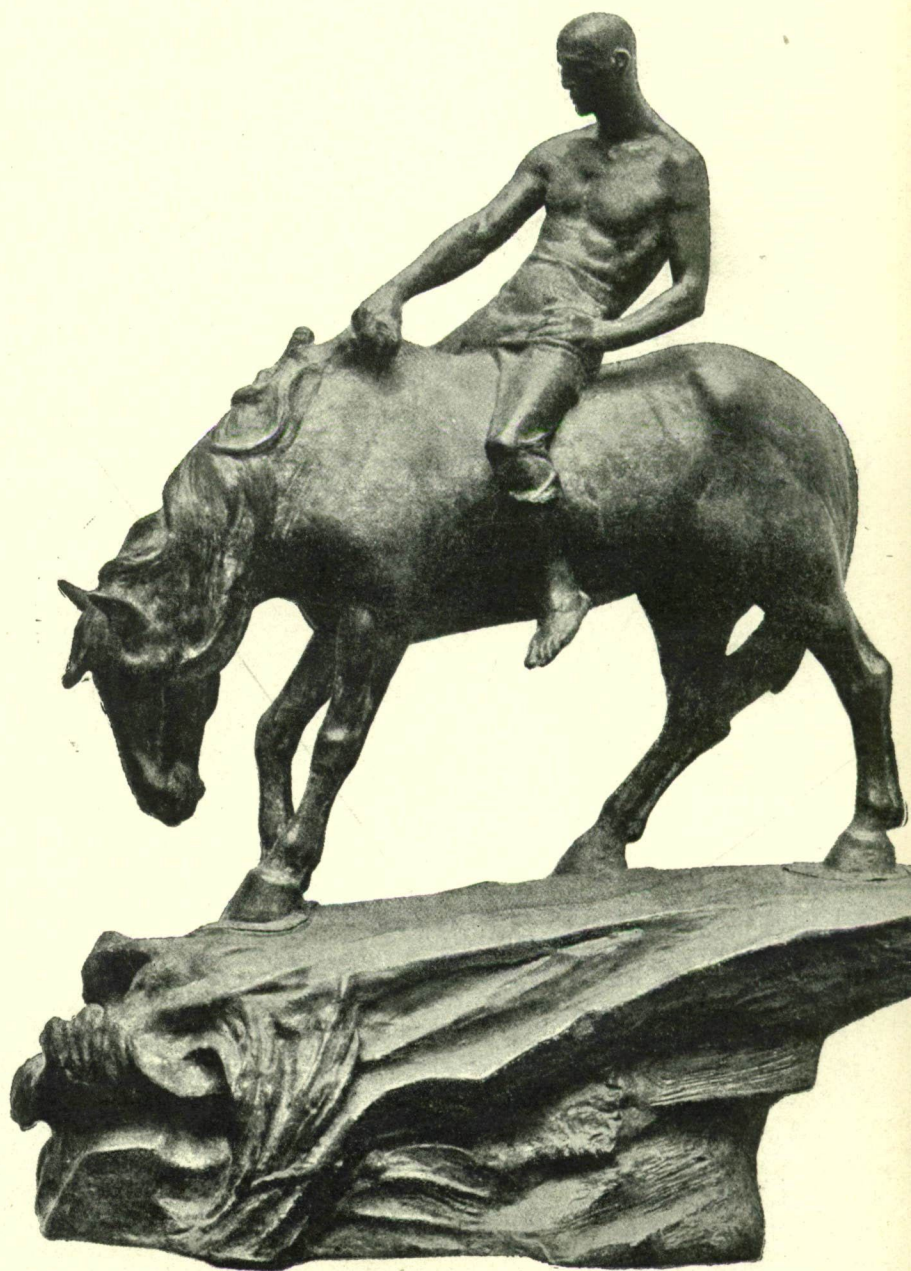
FÉRFIDIVAT-,
FEHÉRNEMŰ- ÉS
SZABÓ-ÜZLETE

❀
Winter és Gerő
❀

BUDAPEST,
IV., Váci-utca 2. sz.

GLÜCK REZSŐ-FÉLE
DIGESTOL

a legtekélyesebb emésztő-
por. Kapható minden gyógy-
szertárban és drogériában.

MEUNIER: LOVAT ITATÓ BÁNYÁSZ

NAGY SZERENCSETLENSÉG

egy nőre nézve, ha arczbőrért és kezeit szeplők, májfoltok s egyéb szépséghibák éktelenítik el. Azonban nagy szerencse, hogy „**IKSIA GYÖNGYÉ**“ (Suc d'Orchidée d'Iksia), pár nap alatt a legdurvább arcot és durva kezet is tisztává, finommá teszi. „**IKSIA GYÖNGYÉ**“ a nap bármely időszakában használható, különösen mosdás után, mivel nem ragadós s nem zsíros és a bőrről hamar elpárolog. **Egy üveg ára 2 korona.** A szer ártalmatlanságáért szavatolok.

Suc d'Orchidée d'Iksia szappan K 1.—

Poudre d'Iksia (3 színben) K 1.50

Beaufort & Co. Paris, 113. Rue Amelot.

4 üveget bérmentve küld, valamint próbáüveget ingyen

A MAGYARORSZÁGI FŐRAKTÁR:

HOFFENREICH KAROLY, Budapest, IX., Soroksári-u. 70/6. szám.

Kapható azonkívül minden jobb üzletben, drogériában és gyógytárban, Budapesten továbbá Török József, Dr. Egger Leo és Zoltán Béla gyógytáraiban, valamint Molnár és Moser és Neruda Nándor drogériáiban.

TÖBB 100 ORVOS

véleménye szerint legkitűnőbb szer

FOG-, SZÁJ- ÉS GARAT-ÁPOLÁSRA

Dr. Dembitz **ASEPTOL** szájvizpasztillái fogorvos és fogpora

ASEPTOL szájvizpasztillák egy doboz 2 korona, fogpor 80 fillér. Kaphatók gyógytárakban, drogueriákban és illatszerraktárakban.

Központi Dr. DEMBITZ, BUDAPEST, VII., KEREPESI-UT 10. főraktár

Orvosi vélemények minden dobozhoz mellékelve.

DIANA ARCZKRÉM

DIANA SZAPPAN

szépitők és bőrápolók, nélkülözhetetlen cikkek a

szeplők és pattanások

eltávolításánál.

Ára 75—75 krajczár.

Egyedüli készítő:

ERÉNYI BÉLA **DIANA** **gyógyszertára,**

BUDAPEST, KÁROLY-KÖRUT 5. SZ.

Postai megrendelések naponta eszközöltetnek utánvét mellett.

HIRDETÉSEK „A HÉT” KIADÓHIVATALÁBAN VIII., Rökk Szilárd-u. 18. felvétetnek.

TECHNIKUM MITTWEIDA.

Igazgató: A. HOLZT tanár.

Szász királyság.

Magasabb technikai tanintézet elektro- és gépészmérnökök technikusok és művezetők kiképzésére. Gazdagon felszerelt elektrotechnikai és gépépítő laboratóriumok. Tanulmányi műhelyek. — 3610 hallgató a 36-ik iskolai évben. —

Programm stb. a titkárság által.

EGGELIZÉS ELŐTT FÉL POHÁR

SCHMIDTHAUER-féle radió-activ

HASZNÁLATA VALÓDI ÁLDÁS GYOMORBAJOSOKNAK ÉS SZÉKSZORULÁSBAN SZENVEDŐKNEK.

Igmándi

KESERÜVIZ

az elrontott gyomrot 2—3 óra alatt teljesen rendbe hozza.

Kapható mindenütt kis és nagy üvegben.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Röck Szilárd-utca 18. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, március hó 24. —

Április elsejével kezdődik az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése március végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre..... 20 kor.

Félévre 10 kor.

Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Röck Szilárd-utca 18. szám.

Telefonszám: 61—38.

Krónika.

Pogrom.

— márcz. 22.

Mint a jótékony hangversenyt, bejelentették a polgármesternek a fosztogatást. A hatóság felhívására a keresztény házakat keresztrel jelölték meg s a zsidóknak tilos volt a jelzeshamisítás. Miután minden hatósági intézkedés megtörtént s a zsidóknak minden renitencia megtiltatott, megkezdődhetett a munka.

A pogrom tehát átlépte a muszka határt. S hiába való a barbárság és a középkor emlegetése, — a pogrom a bolygó Ahasverus nyomába szegődött s tépi a szakállát és gyilkolja a halhatatlant. Jár, jár és ne áltassuk magunkat, nem fog megállni az első stációnál. Utját nem a kultúra hiánya jelzi, hanem egyszerűen a földrajz. A kultúra majdnem olyan magasan van, mint az ég, és a csár mindenütt messze van. Romániában a románur nem műveletlenebb a magyarnál s a román paraszt nem durvább a magyar oláhnál. És a nép mindenütt szegény és zsidók mindenütt vannak. A Lipótvárosi Kaszinó nyugodt lehet, de Klein Salamon valahol Malomvizen vagy Váralján tanuljon a botusani eseményekből: csak a ládába, Salamon, a láda a legbiztosabb.

En a Lipótvárosi Kaszinóba fogok menni, ha ugyan oda érek. És ugye lehet, engem, a zsidó újságíró még a kaszinóból is ki fognak huzni, vagy ki fognak dobni s nem is fogok rajta méltatlankodni. Mert sejtem, hogy az a középkori rém, melyet a középkor voltaképpen nem ismert, a pogrom, több mint butaság és vadság. Politika is, társadalmi tudomány is, csak kellő elfogulatlansággal kell méltatni. Idegen fajtának éreznek,

mint a yankee a nébert, aki szintén szabad ember; miniszter is lehet belőle elméletileg, állampolgár meg virilista, mégis a linchnél ő lóg a lámpavason s ő sül a máglyán, nem a yankee. S nekem, jámbor humanistának, sohasem jut eszembe kulturát és középkort emlegetni, mikor a niggert akasztják vagy sütögetik, hanem tudomásul veszem, hogy a fehér asszonyok soha sincsenek biztonságban a feketék támadásától. En csak akkor orditom el magamat: Nem igaz! Ráfogás! — mikor a keresztény szüzek vérének akarják a husvét kenyerembe kevertetni, vagy minden uzsorás gazságot az én fajtámnak imputálnak. Erről tudom, hogy nem igaz és orditok is, mivel a vád engem illet, de vajjon az amerikai fehér asszonyok csakugyan szenvednek-e a niggerektől, ezt inkább elhiszem, mintsem kutatnám, mert így sokkal kényelmesebb és semmi közöm a niggerekhez.

Ha irok róla, akkor látnom és elismernem kell, hogy a nigger irányában én sem vagyok derekabb, mint a pogromozó a zsidó irányában. Hogy az a közömbösség, mely emberileg érthetetlen, amelylyel a civilizált hatóságok nézik a bestialitásokat, nem bestiálisabb, mint az enyém a nekem is idegen szenvedése irányában. A humanitáson, felebaráti szereteten s egyéb evangéliumi erényeken magasan felette áll a fajtaérzés s minden fajtának szüksége van egy idegen fajtára, akit gyűlölhessen, különben nem szerethetné a magáét. Hiszen végig a világon minden nemzet tart magának egy házi idegent, akit nyuzhat, aki a felhalmozódó jogtalansági indulatoknak levezetésül szolgál a fajta kára nélkül. Mibe veszik a feketéket, mibe a sárgákat? Ha ezer kínai belevész a tüzvészbe, nem is úgy érezzük, hogy ezer ember pusztult el. A kínaiaknak viszont szükségük van elszigetelt s lekasabolható fehérekre, hogy a maguk boxer-pogromjuk útján elvezethessék a saját uralmuk elleni lázadást s a kínai császárné legyilkolását. Németország direkt afrikai országokat szerez magának, hogy ott végezhesse, ami otthon embertelenség és jogtiprás volna. A gyarmatpolitika egyáltalán érdekesen és világosan mutatja, mennyire eltávolodunk a jogtól, mikor a saját fajtánktól távolodunk. Európában nem türünk hódítást, vérontást, — nemcsak azért, mivel a magunk bőréről van szó, hanem mert a magunk fajtájáról is szó van. Mért szabad Macedóniának annyit garázdálkodnia? Mért volt szabad Szerbiában királyt gyilkolni? Bizonyára nem azért, mivel felette respektálnók az idegen államok belügyeit, mert ime, Marokkóban nem türünk semmi rakoncátlanságot, ott megkivántuk, amit a mi marokkóinktól nem merünk meg-

kivánni. Egyszerűen azért, mert Marokkó nem a fajtánk, annak ránczbaszedése, leigázása, vagy röviden: civilizálása nem vet vissza a mi fajtánkra.

A zsidó pedig minden nemzetnek a házi idegenje. Ez az antiszemitizmus egyetemes jellegének egyetemes nyitja. Ugyanaz az érzés voltaképpen, mely Kis-Ázsiában örménymészárlásokat, Macedóniában törököldözéseket provokál. Törökök, örmények nincsenek mindenütt, de zsidók vannak.

S hiába fogadja be őket az alkotmány a maga sáncaiba, a jog a maga bástyaiba, hiába felejtjük el békés időben, hogy mások voltunk, mint a többiek, — mint a citromcsepp a tejet, minden incidens kémiai felbontja a mesterséges vegyületet, s nincs az a civilizált polgármester a világon, aki, ha már rablásra izgult s le nem verhető tömegek rabolni akarnak, ne jelölne meg nekik a zsidó házakat, hogy a saját fajtáját ezzel megmentse. És nincs nép és nincs intelligencia a világon, amely nem azzal könnyitene egészen jóhiszeműleg a lelkén, hogy ami hiba, visszaélés, sülyedés és gonoszság van az ő világában, annak okozójául ne az idegen zsidót tekintse, hiszen különben a saját fajtáját kellene vádolnia. Nem is a zsidó a gyűlölet tárgya, hanem az idegen, a más. S ez az érzés mindennap rendezi a maga elfojtott pogromját s kitörése ellenállhatatlan, ha, mint a palaczkba zárt szellem, valahogyan kiszabadul szűk börtönéből.

Ezért nem tudom sem a barbár Oroszországot, sem a félvad Romániát a pogromokkal kapcsolatba hozni, még a magas diplomáciát sem korholni, mely ezekbe az ügyekbe nem avatkozik, a szent emberiség nevében. S ezért nem hiszem, hogy az az ádáz rém csak az ázsiai periferiákon kuncsorog és ki van zárva a művelt Európából. Minden háborgás nélkül készülök a lámpavasra, mely okvetetlenül zsidónak jut, ha valakinek jutnia kell, akár Romániában, akár nálunk, akár a fölötté művelt Angliában.

Kóbor Tamás.

Seitz Viktor aphorismáiból.

Az átöröklés hatalmas törvény. A Marx kizsákmányolási teóriájának kialakulásához nagyban hozzájárultak azok a határozatos értelmi és érzelmi impressziók, melyek elfogták azokat a rabszolga zsidókat, akik Egyiptom guláit felrakták.

*

Az antiszemitizmus érthető. A zsidóknak van egy csomó hibájuk, melyek ellenszenvessé teszik őket és van egy csomó erőnyük, amiket nem tudnak nekik megbocsátani.

*

Teljes alkotmánybiztosíték tulajdonképpen csak egy van: egy hadsereg, amivel a nemzet rendelkezik.

*

Az »éljen az egyenlőség, halál az arisztokratákra!« a jakobinusok jelszava. Az igazi demokrata még egy arisztokratát is elismer, hogyha az megérdemli.

Garabonczyások.

— Vers libre. —

Most új dalok hegedősei járnak,
Tépettszárnyu, nagy viharadarak,
Lázongó, kereső, vad, nyugtalan árnyak —
Vajadásuk termékeny, gőgös, szilaj álmak,
Prófétái ők démoni, ősi csodáknak,
— Ám betegek, bénák, furcsák, szomorúak.

Az új kobozok kusza ütemre ha lelnek,
Múzsájuk az asszony, aki hattyut öl; —
És zengik, amit csak bomlott agyu sejtethet,
Ihletük méregpor, bús mákvirág-kelyhek,
Iromba daluk tépi, zaklatja a lelket,
— Ám kobzukon a jövő szilaj himnusza kel.

És eljön a jövő, amire várnak;
Egyenletes, szabad, munkás, erős,
Emberek jönnek, étkesek, vidámak,
Asszony, ki szürke, dolgoz, rendes állat,
Szerelem, melybe nincs gyönyöre gátnak —
Oh jaj, — szegény, szegény sok új hegedős! —

Fröhlichné Kaffka Margit.

Mab királynő.

Irta: SZINI GYULA.

Legalább husz évvel megelőzni a világot: van ebben valami nemesebb, magasabb törekvés.

Lord Jerry, aki nagybátyja váratlan halála következtében angol örökjog szerint a lord címet és a hozzája tartozó óriási vagyont megkapta, tizenkilenczéves korában arra ébredt, hogy Anglia legvagyonosabb, legtekinélyesebb főnemesei közé tartozik.

Szegény gyermeknek nevelték, mert semmi kilátása nem volt a lord címre és egész életében szegény ember maradt volna, ha lord elődjét huszonhétéves korában magával nem ragadja a nyargaló tudóvész. Jerry tehát váratlanul pottyant bele a szerencsébe és mivel a multjából magával hozta a szegény emberek etikáját, hogy mindent a világon előbb ki kell érdemelni, feltette magában, hogy méltó lesz a lord címhez és vagyonát nem fogja oktalanságokra fecsérelni.

Keresett valami célt, valami törekvést, amelynek életét és vagyonát szentelhetné, de azt látta, hogy a vele egyenlő rangú és koru ifjuság egymást majmolja; mennél több lovat és mennél több szeretőt igyekeznek maguknak megszerezni. Lovak éppenséggel nem, nők pedig alig érdekelték Jerryt. Politikához nem értett, vagyis inkább nem akart érteni. Nem maradt tehát más a számára, mint az utazás.

Huszéves korában kész volt Európával. Huszonéves korában végigutazta a Gobi-sivatagot, de alig várta már, hogy Bombayban lehessen és estére megihassa a maga Old English puncsát. Az uton tüdőbajba esett, úgy hogy vissza sem térhetett Angliába, hanem Kairóba kellett sietnie, hogy úgy ne járjon, mint lord elődje. Két évig élt Egyiptomban, ahol gyökeresen és alaposan megszabadult betegségétől. Afrikában leutazott Zambeziig, de egyszerre meguntta magát, hajóra ült és visszatért Londonba.

London ki volt forgatva a képéből. A karácsonyt szokatlan fénynyel ünnepelték meg. Lord Jerry ekkor már huszonnégyéves volt, de még nem csinált semmit, nem volt semmi célja és rettentően unatkozott. Fiatal ember még nem unatkozott úgy soha, mint Jerry.

Már azt hitte, hogy a londoni köd végleg reá fog szakadni, hogy a füst meg fogja fojtani és hogy a saját apátiájából többé ép lélekkel nem fog kiszabadulni. És egy napon, amely épp oly közömbösnek látszott, mint a többi, hirtelen mintha világosság támadt volna körülötte, mintha valami sugallat vagy ihlet szállta volna meg egyszerre, mintha egy csodálatos jövő perspektívája nyílt volna meg előtte: földhöz vágta a Monthly Review-t, izgatottan egy egyiptomi czigarttára gyújtott és francziául felkiáltott:

— C'est cela !

És ő, aki éveken át gondolkodott, anélkül hogy szükségét érezte volna, hogy eszméit szavakkal precizizozza, egyszerre egy kerek és komplikált mondatot vágott ki:

— Legalább husz évvel mindig megelőzni a világot: annyi, mint soha meg nem vénülni.

Most már nem emlékezett, hogy a Monthly Review-ban olvasta-e ezt a mondást vagy valami más olvasmány keltette-e benne ezt a gondolatot, de úgy érezte, mintha az ő saját, meleg, újszülött gondolata volna, amely tüstént a legalkalmasabb formában látott napvilágot.

Vannak, akik a világ híres burnótszelencéit gyűjtik. Mások zseniális emberek mosóczéduláira vetik magukat és a Hübscher Kathrin számláiért sok ezer font sterlinget fizetnek. Némelyek világtörténeti mellénygombokat gyűjtenek. Mások a leghíresebb metszetekeket szedik össze, de csak azokat, amikről kimutatható, hogy az eredeti lemezekről készültek.

Lord Jerry sejtette, hogy az ő bogara nem ezek közül való, hanem emberi és művészi jelentőségű. Úgy érezte magát, mint aki hirtelen felfedezte volna az elektromosságot.

*

Egy kissé hebehurgyán és oktanul kezdte. Egy nap a Covent Garden-színházban violaszínű redingótban, galambszürke nadrágban és valamelyik ősanynjának a brokátjából készült mellényben jelent meg. Arany gombok és passepoilok díszítették a ruháját, a kezében pedig afféle bögre tetejű magas kalap volt, amilyennel a nagy franczia forradalom szónokai rohantak fel az emelvényre. A színházban a villamos szikra gyorsaságával terjedt el a híre, hogy lord Jerry hirtelen megbomlott. Ez nagyon ártott a jó hírnevének; úgy hogy ezt heteken, hónapokon át, sőt egész életében nem tudta többé kiheverni.

De amihez egyszer balul hozzáfogott, azt folytatnia kellett szilárdul, hogy egészen bolondnak ne tartsák. Lassu visszavonulás sem volt lehetséges. A violaszínű kabáthoz és a forradalmi czilinderhez addig kellett ragaszkodnia, míg utánczóik nem akadtak és ő tovább mehetett egy lépéssel.

A könyveket, a képeket és a színházat nagyon szerette. A zenéhez nem értett, de nem is szerette. Az izlése huszötéves koráig olyan volt, mint egy átlagos műveltségű emberé. Azt hitte, hogy ért a művészetekhez és ezzel nemcsak a művészeknek, hanem főképp magának is ártott. A művészek és a műárosok haszontalan dolgokat sóztak a nyakába, amik akkor divatosak és kelendők voltak.

Egyszer azonban egy kis folyóirat akadt a kezébe. Fiatal emberek szerkesztették a legodaadóbb lelkesedéssel, de pénz nélkül. A buzgóság és a szegénység

ritt le a kis füzetéről. De azért elolvasta. És csodálkozott, hogy ezek az ifjak mennyi új dolgot látnak és bátran meg is mondanak, amikről neki sejtelve sem volt. A kis magazin szerkesztői nem átallozták London legdivatosabb arczképfestőjét a sárba rántani, a helyébe pedig a legnagyobb művészek megtenni egy Vivian Gordon nevűt, akinek addig még a híré sem hallotta.

Jerry lord elhatározta, hogy megtudja ennek az ismeretlen nagyságnak a lakáscímét. A fiatal festőnek Whitechapelben volt a műterme, egy valóságos rablótanya hatodik emeletén. A tiszta, de csupasz atelierben néhány kép lógott a falon és két alaposan elhasznált festőállvány nézett egymással farkasszemet, köztük pedig egy szalmafonatu szék guggolt. Egy függöny mögül, amely valaha asztalterítő lehetett, álmosan és zavartan egy fiatal ember bujt elő és nagy megütközéssel tekintett a lord violaszínű kabátjára meg forradalmi kalapjára.

A lord csaknem elfelejtett bemutatkozni. A szeme, szája nyitva maradt és a képekre bámult, amelyek a falon lógtak egy-egy kampós vasszögön. Soha festményekkel szemben ennyi zavart a lord még nem érzett. Ha hirtelen megkérdezik, hogy egy háznak az új kapuját vagy egy borjút lát maga előtt a képen, nem tudott volna mit felelni. Nevetni szeretett volna a leginkább vagy legalább is azt mondani a piktornak: »Komám, bolondítsa az öregapját !« Ehelyett merőn a képre szögezte a szemét:

— Érdekes, — mondta udvariasan — de nem hiszem, hogy akad egyetlen ember, aki megérti.

A festő keserűen mosolygott:

— Bizony, bizony, majd csak harmincz-negyven év múlva...

Tovább nem folytathatta, mert a lord közbevágott:

— Uram, megvettem a képét. Az összeget ön határozza meg. Itt van előleg, küldje a festményt a lakásomra.

A festő azt hitte, hogy bolonddal van dolga és lehetetlen árat mondott. Ezer font sterling! Szó nélkül megkapta. Nem szeretem elrontani a történeteimet, de itt nem tudom elhallgatni, hogy a kép ma, alig husz év múlva, ötvénezer font sterlingen áll. Maga a festő a Themsébe ugrott és meghalt.

A műterem meglátogatása óta Jerry lordnál nem volt szorgalmasabb olvasója azoknak a kis revüeknek, amelyek a világ nagyobb városaiban fiatalok érdekében fiatal emberek kezéből jelennek meg és kevés kivétellel hamar újra eltűnnek. A lord ezekből a folyóiratokból ismerkedett meg mindazok nevével, akik husz-harmincz esztendőn belül nem tudtak érvényesülni. Sok elmaradt közülök a nyomorúság utvesztőin, mások ifjan meghaltak, de nagy részük hosszú küzdelem után mint nagynevű, olykor világhírű mester evezett be a dicsőség aggyastyán-azilumába.

Jerry lordnak meglehetősen szerencsése és érzéke is volt fiatal tehetségek iránt. Eleinte füt-fát protegált és Európa összes futóbolondjai őt üldözték levelekkel, képekkel, verseikkel. Sok ideig nem tudta lerázni ezeket a meghibbant elméjű szerencsétleneket. Gyakran került szélhámosok kezébe is, akik alaposan kihasználták laikus voltát. De okult a saját kárán és idővel csaknem csálhatatlan gyakorlata vagy érzéke támadt az iránt, hogy melyik művészen van meg a tehetség csálhatatlan magja. Fiatal művészemberek körében nemcsak mint világhírű mecénás, hanem mint műértő és finom érzékű gavallér kapott szárnyra a híre!

Ez időtájt már egész London tudta, hogy lord Jerry husz-harmincz évvel jár a világ izlése előtt és akit ő fedezett fel vagy portált, annak nem husz év,

hanem olykor alig egy esztendő kellett, hogy London megismerje a nevét. Minthogy pedig a lord mindig meg akarta előzni a világot, többnyire levette a kezét azokról, akiket az emberek már unosuntig ismertek és akikből idővel épp ezért Jerry lord legelkeseredettebb ellenségei lettek.

— Semmit sem gyűlölök annyira, mint az öregséget — mondotta a barátainak. — Megvélni nemcsak annyi, mint elcsufolni, elerőtlenedni, szánnalmassá lenni, hanem annyi is, mint gyűlölni mindent és mindenkit, aki szebb, jobb, erősebb, vagyis fiatalabb nálunk. A vénség az eredendő bűn, amelyet az emberből a leginkább ki kellene irtani.

A lord ekkor már negyvenéves volt. De festette, füzte és piperézte magát, úgy hogy alig látszott többnek huszonhatévesnél. A ruháit olyan gyorsan utánozták, hogy már a leghetetlenebb módszerekhez kellett folyamodnia, hogy legalább husz évvel a világ előtt járjon. Egy télen például tetőtől-talpig hófehér ruhában jelent meg, de felső kabát nélkül és egy nagyszájú angol ujság megtámadta, hogy valóságos »pied piper of Hamelin« akar lenni, el akarja az ifjúságot pusztítani, mert máris bolondul utánozzák őt a londoni aranyifjak, akik könnyű kabátban mindenféle ragadós betegséget szereznek a szigorú télben. A lord erre a képzelhető legvástagabb hermelin-bundát vette föl, amely megért egész vagyont és ezért sokáig nem volt követhető példa.

Csak színésznőket nem fedezett fel a lord. A színésznők dicsősége a legveszedelmesebb dolog. Márólholnapra megnyílik előttük az ünneplés ezeregyéjszakája és az ezeregyedik éjszaka után egyszerre visszaesnek a semmiségbe. Másokat üldöz a fátum, amíg fiatalok és a világ csak akkor szerez tudomást nagyságukról, amikor már végük van és lefelé mennek. Maga az, hogy nem elég a világ legnagyobb művészete sem egy nőnek, ha a termete és főként az arcza, a szeme nem felel meg művészete céljainak: végleg elvette a lord kedvét a színésznők kultuszától. Vagy szépségeket fedezhetett volna fel, akik gyorsan elhervadnak, vagy tehetségeket, akik lassan érvényesülnek és korán vénülnek. Az öregség tragikumát látta a legfiatalosabb művészetben: a színésznőben.

És egyszer, amikor egy fiatal író barátjának a premiérjén volt jelen egy külvárosi, friss szagu, de magas irodalmi színvonalú színházban, — az író darabja néhány hó múlva bejutott a Saint-James repertoárjába — az öltözők körül egy fiatal leánykába botlott bele. A kis színházi patkány végigvágódott a padlón, de mint a gummilabda pattant fel újra és egy királynő megsértett büszkeségével nézett végig a lordon:

— Hallja az ur, nem vagyok én olyan kicsi, hogy egy ilyen nagy medve meg ne lásson.

Jelentéktelen szavak voltak, de ahogy mondta, ahogy hangsúlyozta, ahogy különös mozdulataival kísérte, mindez kész és érett színésznőre vallott.

— Hát ki vagy te tulajdonképp, kis leány? — kérdezte a lord nyájasan.

Gorombaságot kapott megint válaszul, de most már tisztán láthatta, hogy egy törpe, de fenséges szépséggel áll szemben, egy iczi-piczi Mab királynővel. A kis leány farkasszemet nézett vele, a lord elpirult és látszott rajta, hogy zavarban van, hogy le van sujtva, hogy alázatosan bocsánatot szeretne kérni.

— Sarah a nevem, — mondta a kis nő — hogy máskor jobban respektáljon...

Sarah tízéves volt, a ballet gyöngye és egy szegény részeges sugónak a leánya; egy kis leány, akinek nem volt anyja, aki úgy maradt az apja nyakán, mint

az a sárgászöld, valamikor kék kabát, amely mintha sohasem került volna le az elzüllött sugó hátáról.

A lord sietett virágokat és csukrokat venni. A legfölségebb orchidea-bokrétát és a maga kitalálta Ivory-csukrot küldte a kis leány öltözőjébe, ahol még vagy öt-hat szegény leány próbálgatta a gyantás cipőjét. Sarah visszaküldte a csukrot, de megtartotta a virágot. Ezzel kezdődött az az ismeretség, amely azóta nemcsak Európában, hanem az egész világon mindenütt, ahol európai pletykákra kíváncsiak az emberek, híressé vált. Tudvalevőleg egy európai uralkodó neve is bele volt keverve a botrányba. Némelyek szerint ez a szuverén volt az, aki helyett a lord túlzott lovagiasságból mindent magára vállalt, mások szerint épp ez az uralkodó okozta a lord vesztét, talán féltékenységéből.

A kis Sarah egészen megváltoztatta, jóformán felforgatta Jerry lordot. A birtokán a saját költségén építtetett egy színházat, amelyet a legkiválóbb művészek terveztek, építettek, diszitettek, de amely olyan apró volt, mint egy kis arany kalitka. A legjelesebb írók irtak darabot a kis Sarah számára, akit tiz-tizenkétéves színészek és színésznők vettek körül. Akik a művészetnek ebbe a szentélyébe valaha be tudtak jutni, azt mondják, hogy ott nemcsak az utolsó gombig érvényesült mindenben a legmagasabb művészi ízlés, hanem a kis szopránhangu színészek valami leírhatatlan, csodálatos bájjal játszottak, mintha Murillo angyalai hirtelen színjátékot mutattak volna be mesterük gyönyörűségére.

Sarah csodálatos volt. A tündéri szépségnek és a művészi előadásnak olyan magas fokán volt, hogy néhány kritikus már ekkor a század legbájosabb művésznőjének nevezte. A művészete azóta mélyebb, érettebb lett, különösen a szomorúság és a bánat regisztereiben vált csodálatos kifejezésűvé a zsenije, de ott, a Jerry lord színházában, egy »Queen Mab« nevű darabban — amelyet Shelley alapján egy korán elhunyt író dolgozott át merész és művészi kézzel Sarah számára — olyan nagy volt, hogy többé senkisé fogja utolérni. Tizenegyéves volt és a szava mégis olyan mélyről jött, mintha a föld szelleme és az emberiség titkának a tudója valóban megszólalt volna. Az emberek örjöngtek érte.

Jerry lordra alig lehetett többé ráismerni. Nem érdeklődött a világon semmi iránt, ami nem Sarah-ra vonatkozott. Még a ruhája is hozzá igazodott. Pöttöymnyi kalapokat, gyermekeknek való sétatálcákat kezdett viselni, szinte látszott rajta az igyekezet, hogy olyan apró szeretne lenni, mint Sarah. Hogy karonfogva mehessen vele, hogy folyton a szemébe nézhesen, hogy együtt mehessenek a rejtelmes erdőben, mint ama két eltévedt gyermek, a Grethe és a Hans.

Egy este, amikor a »Queen Mab« előadására a meghívott, előkelő és exkluzív társaság megjelent, — egy rácsos elrejtett páholyban állítólag a sulyosan kompromittált európai uralkodó is ott volt — váratlanul a lámpák elé állt lord Jerry. Feltűnően sápadtnak és öregnek látszott. Minden erejét összeszedve, beszélni kezdett:

— Uraim és hölgyeim... minden idők legnagyobb művésznője fog önök elé lépni. Nézzék meg mint egy templomot, amelyből a léleknek olyan zenéje szól, amit csak egy-egy évezredben lehet hallani. Nem egy nő, nem egy muzsa, hanem Mnemoszüne mind a kilencz leánya és velük együtt a három grácia fog belépni, maga a művészet fog itt szellemi lábain bevonulni. Nekem jutott a végzetesen gyönyörű és alárendelt szerep, hogy ennek az istennőnek a szavát először figyeltem. Legyenek jók, legyenek szerelmesek hozzá. Husz

év múlva nem lesz művészet, amely ne belőle táplálkoznék, amely ne tőle mámorosodott volna meg. Husz évvel hamarabb ismertem fel, mint mindenki. Husz évvel fiatalabb voltam mindig a világnál. Istén önökkel!

Senki sem értette meg, mit beszél, miért beszél. Valósággal kitámolygott a színpadról. Az előadást a színpalak mögül nézte végig és megvárta Queen Mab utolsó szavát is. Amikor a függöny legördült, lövés tompa zaja hallatszott. A közönség nem vett észre semmit, kitódult és csak másnap tudta meg, hogy Jerry lord agyonlőtte magát.

Hogy miért? Azt épp oly titok és sötétség borítja, mint hogy mi történhetett a kulisszák mögött, amelyekre a nagy európai botrányok jótékony és elrejtő függönye borult. De talán azoknak van igazuk, akik azt mondják, hogy nem merte megvárni, míg Sarah dicsősége megöregszik. Fiatal akart maradni és fiatalon akart meghalni lord Jerry, az öregség legnagyobb ellensége.

Krónika II.

Az örök czipő.

— márcs. 22.

Glück Frigyes, — eh, kontárkodjunk bele egyszer Telkes Simonnak a mesteriségébe és fordítsuk át ennek a derék magyar embernek a nevét Istentől adott és megérdemelt sorsa szerint — tehát Szerencsés Frigyes megajándékozta a főváros muzeumát. Budapestnek ez a legfiatalabb emléknüjteménye, amely bizony jórészt nagyon kevésbé poétikus dolgokat, ódon aktákat, statisztikai tabellákat, térképeket foglal magába: czipőt kapott gyarapodásul, az ajándékozótól. Czipőt, még pedig csak egy felet. De ennek a fél félczipőnek selyem a fala, kordovai bőr a talpa és nagy emlék az illata: Elssler Fannyé, minden idők leghíresebb ballerinájáé, a legasszolutabb tánczosnőé, korának mindennél híresebb, ünnepeltebb csillagáé volt. Amikor itt járt Pesten, a diadalmi lakoma után rózsás adakozó kedvében ajándékozta meg vele az akkori intendánst, hitelesség okáért ráírva előbb a talpára a nevét és a dátumot.

Igy maradt Magyarországon is egy öröklő nyom a diadalmenetből s így jutott Glück Frigyes meczenási jóvoltából a főváros emlékei közé a kicsiny, győzedelmes kis selyemczipellő.

És ott van a helyén. Mert ahogy királyi szeczetrumok és uralkodói pallosok muzeumba kerülnek, amikor elporlott hordozójuk keze, ugy muzeumba való az asszonyi hatalom örök jelvénye, a világhódításnak, alattvalószerzésnek évezredes emblémája is: a női czipellő.

Csodálatos, de a douce violence megtestesítésének a törekvésébe belegondolva magunkat, egészen logikus és költői módon igaz észjárással az asszonyi hatalom jelvénye évezred óta az asszonyi czipő. Amelynek a finom vonalú nyerge alá odahajlik a legmakacsabb férfinyak is, amelynek hol karcsu, hol szinte hegyes, hol széles sarka keresztül tud gázolni hatalmasak ere-

jén, daliák eltökélésén, férfivilágnak minden rendjén. Ha Éva még nem meztláb járs ha Heléna lába még nem klasszikusan fedetlen, sem Ádám torkát, sem Trója falait nem az alma rontotta volna meg, az első férfinak torkára hágott volna az első női czipő, Ilión ormait a vöröshaju danaida asszony szándáljait tiporta volna porba. Ami Éva és Heléna legendájában az alma, azzá vált a láb burkolásának feltalálása óta a czipő. A klasszikus szándáltól kezdve a fliegendei hatású papucsig.

Az ókor azonban a női lábbeli kultuszában még meglehetősen tökéletlen volt. A szent, s később már nem szent meztelenségnek kora nem nagyon vesződött az áll, hogy emblémázzassa az asszonyt. Kezdetben mohó életerefe, később dekadens élvvágya magát az asszonyt akarta, nem a jelképet s el kellett jönni a középkor misztikumának, a jelképek, czimerek, allegóriák időszakának, hogy kigyuljon a dicsfény, a glória, a többé ki nem alvó fény a czipő, a női czipő körül. Ebben a korban, a Minne vérszegény, reszketegszívű, rajongó és mindenből vallást csináló idejében a férfi mindig és mindenben sejteni vágyta a nőt; mindent átszellemített vele s ezért tudom megérteni még a világtörténelemnek kétségtelenül legnagyobb malaczatát, is, ama liechtensteini Ulrik lovagot, aki megitta szerelmesének a mosdóvizét.

Ekkor kezdődik el a czipő uralma. Czipő! De milyen czipők voltak azok! A lábnál majd háromszorosa hosszabb, húrkaalakú, de elől hegyben összefutó, puha, sarkatlan alkotmányok, amelyek előkandikáltak még a legszemérmesebben hosszú ruha alól is, majd pedig elől a lábujjak fölött szétszélesedő, már sarkas, de még mindig papucszerű alkotmányok, amelyeket kivagdalt, kivarrott, hasítékok díszítettek. Ilyen czipőt tűzött dárdája mellé a keresztes vitéz, ilyent kötött diszül lantjára a Minnesänger. Boldog, holdvilágos kor, amely elvonatkoztatta a nőtől a czipőjét és úgy is tudta érezni a tiszta rajongás minden örömét!

A renesszánszon át a rokokóban azután már realisabb formát öltött a női czipő uralma. A chevalier csak úgy tisztelte az asszonyi csizmaeskát, mint a Minnesänger, csak hogy a maga helyén. Anyágibb világlátása beláttatta vele, hogy a czipő akkor legszebb, amikor benne van a töltelék is és a magában is kecses bőrformáknak az eleven való formáit adja meg. Ekkor kezd el a czipő immár hatalma teljes tudatában, kaczerkodni. Magassarkú, piskótaszabású, csak talp meg örr-holmivá válik, hogy mutassa a selyemharisnyát, vagy pedig a kaczerság amaz ősi törvénye szerint, hogy a rejtett izgatóbb, mint a láttatott: hosszú, fűzős, vagy gombos szárral simul fel magásra a boka fölött.

Ez már a már alak volt és a mai uralom, de még mindig nem tökéletes formában, mert a czipő ha már királynő volt is, még mindig nem találta meg a trónusát. Azt a piedesztált, amelyről nemcsak egyesekkel, hanem egyszerre egész hódoló tömeggel érezthette a hatalmát. Ezt a lehetőséget, a teljes diadalt a mai nagy-

ságára és mai jelentőségére kifejlődött szinpad adta meg neki. A szinpad a női czipő trónusa.

Olyan nagy költőfejedelem is, mint Molière, kénytelen volt már hódolni a czipő hatalmának. Udvari ünnepekre balletbetétes pásztorjátékokat komponált s egy-egy ilyen mitológiai czipőmutogató-alkalom több pénzt hozott neki a konyhára, mint Tartuffe, vagy a Fösvény. Az ő szinpadán még nem volt otthonos a tillszoknya, de már teljes diadalát élte a czipő.

A napoleoni kor és a restauráció teljes egészében hódol meg a legdiadalmasabb, soha forradalmat nem látott uralkodónak, amely ott ragyog az egész tizenkilencedik század egén is. Napoleon marsalljai csakugy hódolnak a balletnek, mint a bécsi kongresszus európaintéző urai, később pedig teljes képtelenséggé válik operát komponálni ballet nélkül. Ezért kiabál ki Faust-ból is a ballet s ennek a kornak a legjellemzőbb alkotása, a Porticii néma, — opera, amelynek a czimszerepe ballet. A czipő teljes diadala a művészetek leglégiesebbje, a zene fölött...

Picziny, selyemfalu, kordovántalpu czipellő ott a térképek, fóliánsok és tabellák között, ime egy szép asszony emlékének a jogán, a táncz legdicsőbb nő-apostolának ma is élő kultuszával meghódította a legporosabb tudományt is. Elssler Fanny ma is királynő, czipője ma is ereklje, mint királyi szceptrum, vagy hadvezéri kard.

És Glück Frigyes poétikus, kedves ajándékával talán csak egyet hibázott el. Örök alapítványt kellett volna tennie pezsgőre, hogy a czipő talpára irt dátum napján ősi szokás szerint abból a czipőből ürtsenek a városnak bankettől nem idegenkedő urai gyöngyöző nedűt Elssler Fanny emlékére.

Paganel.

Purun Bhagat csodája.

Irta: RUDYARD KIPLING.

Volt egyszer egy ember Indiában, aki miniszterelnöke volt az egyik fél-független benszülött államnak, az ország északnyugati sarkában. Brahmin ember volt, a felsőbb kasztból való, olyannyira, hogy a kasztok minden különösebb jelentősége elveszett előtte, lévén már az apja is cifra, frakkos, klakkos, lakkos, főhivatalnok egyik régi módi hindu udvarnál. Amint azonban Purun Dass felnövekedett, belátta, hogy a dolgok folytonosan változnak és hogyha valaki előre akar törtetni, akkor jó lábon kell állania az angolokkal és utánozni mindazt, amit az angolok jónak tartanak. Egyben egy benszülött tisztviselőnek, a maga gazdájának is kedvében kell járni. Nehéz játék volt, de a csendes, csukott ajku, fiatal Brahmin, akit segített a bombayi egyetemen szerzett jó angol nevelés, hidegen játszott meg a szerepét, emelkedett fokról-fokra, a miniszterelnöki székhelyig. Ez pedig annyit jelent, hogy nagyobb hatalom volt a kezében, mint magának a maharadszának.

Mikor az öreg király — aki gyanakodott az angolokra, a vasutakra, a telegráfdrótjaikra — meghalt, Purun Dass nagy kegyben állott a fiatal utód előtt, akit egy angol ember nevelt, tanított. Ugy maguk között —

noha azon törekedett, hogy a fiatal királyé legyen az érdem — alapított lányiskolákat, utakat vágatott, állami gyógyintézeteket létesített, gazdasági eszközöket állított ki és éremként kiadott egy »kék könyvet« »Az állam gazdasági és emberi haladásáról«, mire a külügyi hivatal és a kormány el volt ragadtatva. A benszülött államok nem igen huznak az angol haladás felé, mert nem akarják elhinni, mint ahogy Purun Dass elhitte, hogy ami jó az angoloknak, az kétszeresen jó az ázsiaiaknak. A miniszterelnök így nagybecsült barátja lett alkirályoknak, kormányzóknak, alkormányzóknak, orvosi misszionáriusoknak, közönséges misszionáriusoknak, keményen nyargaló angol tiszteteknek, akik vadászni jártak az állami területekre, valamint egy sereg turistának, akik föl-alá csavarogtak Indiában hidegben, melegben, magyarázván, hogy miként kellene a dolgokat igazgatni. Üres óráiban orvostudományok hallgatóit és angol ipari törekvéseket jutalmazott. Irt leveleket a »Pioneer«-nek, a legnagyobb indiai újságnak, elmagyarázván a gazdájának céljait és törekvéseit.

Végül elment Angliába látogatóba és óriási összegeket kellett fizetnie a papoknak, mikor visszatért — mert még egy ilyen nagyállású Brahmin, mint Purun Dass is volt, vesztett a méltóságából azzal, hogy átkelt a tengeren; Londonban beszélt mindenkivel, akivel érdemes beszélni, — emberekkel, akiknek a neve bejárja a világot — és jóval többet látott, mint amennyit bevallott. Tudós egyetemek diszokleveleket adtak neki, ő meg beszédeket tartott hindu társadalmi reformról estélyi ruhás angol hölgyeknek, míg nem egész London kiáltotta felé:

— Ez a legelragadóbb ember, akivel valaha ebédeltünk, mióta először terítették.

Mikor visszatért Indiába, egy lángban égett a dicsőségtől, mert az alkirály maga jött el, hogy elhozza a maharadszának a Nagy Keresztet a gyémántokkal, India csillagával, a szalaggal és egyéb ékiteményekkel; ugyanezen az ünnepségen lett Purun Dass lovagja az indiai császári rendnek, úgy hogy a neve előtt ott állott, hogy lovag Purun Dass.

Aznap este, mikor a nagy ebédnél ültek az alkirályi palotában, Purun Dass felállt, mellén a rendjel, a szalaggal és egy tósztra válaszolva, olyan kis beszédet mondott, hogy kevés nagy szónok mondta volna el úgy, ahogy ő.

A következő hónapban, mikor a város visszatért az ő napsütötte nyugalmába, olyat cselekedett, amit kevés angol ember tett volna meg az ő helyében: ami a világ dolgait illette, ezekre nézve egyszerűen — meghalt. A gyémántokkal kirakott rendjel visszavándorolt a kormányhoz, új miniszterelnököt neveztek ki a dolgok továbbvitelére és megindult a nagy játék a hivatalnokok előmenetele dolgában. Mindenki előlépett egy fokkal. A papok tudták, mi történt. A nép csak sejtette, de India a világ egyetlen országa, ahol mindenki azt tehet, amit akar és senki se kérde, hogy miért. És az a tény, hogy lovag Purun Dass miniszterelnök, kegyelmes ur lemondott állásáról, hatalmáról és koldusfazekat véve a kezébe, a sunyasi vagy szent ember meggyszínű ruháját vette fel, nem valami különös eset Indiában. Amint az Öreg Törvény előírja, husz évig volt ifjú, husz évig férfi és husz évig egy család feje. Gazdagságát és hatalmát arra használta, amiről tudta, hogy jó és helyes, szerzett becsülést, ha az az utjába jött, látott városokat és embereket távol és közel, és emberek és városok felálltak az ő tiszteletére. Most azonban ezeket a dolgokat félrelökte, mint ahogy az ember eldobja a viseltes kabátját.

Amint kigyalogolt a város kapuján, antilop-bőr fityegett a hátán, rézfogantyus botot szorongatott a

hóna alatt és csiszolt barna kolduló-fazekat vitt a kezében, mezitláb, egyedül, tekintetét a földre szegezve, mögötte pedig üdvölvések bömböltek, ahogy az utódját a hivatalba iktatták. Purun Dass bólintott. Minden, ami élet volt, véget ért; és olyan érzéssel viselte ezt a tudatot, mint az ember egy éjjeli álom hatását viseli. Ő most egy Sunyasi volt, — egy hazátlan, vándorló-gondolkodó, aki a szomszédjaira volt utalva a betévé falatért. Amíg Indiában egy morzsa kenyér lesz, addig nem vész el éhen sem pap, sem koldus. Soha életében hust nem izlelt, még halat is ritkán. Egy ötfontos bank-jegy fedezte volna egész évi szükségletét az alatt a sok év alatt, amíg teljhatalmu ura volt milliónyi pénznek. Még akkor is, amikor Londonban hősként dicsőítették, állandóan előtte lebegett a csöndesség és a béke álma, — a hosszú fehérporos indiai országut, lassan mozgó kereskedelem, az éles szagu fafüst, amint fölbodorodik a szürkületben, a fügefák alól, ahol fáradt utasok főzik az estebédjüket.

Mikor az idő elérkezett, hogy az álmat valóra váltsa, a miniszterelnök megtette a kellő lépéseket és három nap alatt könnyebben megelhettek volna egy bizonyos buborékot a tajtékzó, hullámzó oczeánban, mint Purun Dasst, a robogó, gyülekező, el-elváló indiai milliók között.

Éjjel az antilop-bőrt leterítette, ahol épp a sötétség utolérte, néha a vándorlók színében az országut mentén, néha a Kala Pir sár-vánkosán, ahol a Jogik, akik szintén valamiféle szent emberek, úgy fogadták őt, mint akik tisztában vannak a kasztok és rendek fogalmával; néha egy kis hindu falu határában, ahol a gyerekek odalopóztak a kis étellel, amit szüleik küldtek; néha pedig száraz, sivár legelőn, ahol a botja fénye felzavarta a szunnyadó tevéket. Ez aztán mindegy volt Purun Dassnak, vagy Purun Bhagatnak (vándorkoldus), ahogy ő most már nevezte magát. Öntudatlanul azonban a lábai éjszának és keletnek vitték őt a Guggerfolyó száraz medre mentén, amely csak akkor telik meg, ha az eső esik a hegyoldalon, míg egy napon megpillantotta a nagy Himaláják távoli vonalát.

Erre aztán elmosolyodott, mert eszébe jutott, hogy az anyja, Rajbut Brahmin-születésű, Kuha-uti, hegyi asszony volt, örökké honvágya volt a hóhegyek után és hogy a legcsekélyebb hegyi vér visszaviszi az embert a hegyek közé.

— Amoda, — mondá Purun Bhagat és a Sewalik-hegy alsó hajlásán szivta a levegőt — amoda leülök és bölcseséget fogok tanulni. A Himaláják hideg szele füttyült a fülébe, amint lassan taposta az utat Simla felé.

Legutóbb, hogy erre járt, hivatalból ment, csatogó lovas-kisérettel, meglátogatta a legszerényebb alkirályt és beszélgettek egy óra hosszat londoni közös barátokról. Ezuttal Purun Bhagat nem látogatott meg senkit, hanem rátámaszkodott a korlátra és nézte a végtelen síkságot negyven mértföldnyire alant, amíg egy benszült rendőr rá nem szólt, hogy elállja az utat, és Purun Bhagat »saalem«-ozott alázatosan a törvény szavának, mert ösmerte a törvényt és kereste a maga törvényét. Aztán tovább állt és aznap este egy chota simlai kunyhóban aludt, ami azonban csak az utjának a kezdete volt. Ment előre a himalája-tibeti uton, füves sziklák közt, égő füveken. Találkozott tibeti pásztorokkal, akik borax-zsákot vittek a hátukon és juhnyájakkal, amelyek mindegyike vitt egy boraxos zsákot a hátán, vándorló favágókkal, begöngyölt tibeti papokkal, lámákkal, akik telepedni jönnek Indiába, kis, elhagyatott hegyi államok küldötteivel, akik lassan ügettek a ponnyiaikon, vagy egy-egy Rádzsa lovas-kiséretével, aki látogatába ment valahova. Mikor elindult, még csengett a fülébe a régi élet, mint ahogy zeng a tunel

dübörgése az ember fülébe, mikor már kijött a vonat a tunelből, de amint átlépte Muteeancee Pazst, egyedül érezte magát, járva, bolyongva, gondolkodva, szemeit a földre szegezve, a gondolatai pedig a felhők közt jártak.

Egy este átlépte a legmagasabb hegyet, ami eddig az utjába akadt — két napi kapaszkodás volt — és egy havas csucsra ért, ami körülövezte a láthatárt. Huszhuszonötezer lábnyi hegyek olyan közel látszottak, mintha hajításnyira lettek volna, noha ötven-hatvan mértföldnyire voltak. Az utat sűrű, sötét erdők koronázták, sötét deodár, gesztenye, vadcseresznye, vadkörte, de főleg deodár, a Himalája czédruza és a deodárok alatt állt egy elhagyatott Kali, — néha Omga, néha Sitala — akit betegségek elmulasztásáért imádnak.

Purun Dass letörölte a követ, mosolygott a vi-gyorgó köistenre, egy kis sártüzhelyet csinált magának, kiterítette az antilop-bőrt, friss, fenyőfatü-ágyra, hóna alá fogta a botját és leült pihenni. Purun Bhagat egy nagy fekete sást látott keringeni a magasban, de pár pillanat, és oly aprónak látszott, hogy alig lehetett látni. Néhány rongyos felhőfoslány kóválygott a völgy fölött. »És itt leszen az én helyem«, szolt Purun Bhagat.

Hegyi emberek nem csinálnak nagy dolgot egy pár száz lábbal hegynek föl vagy le, így, amint a völgyi falubeliek meglátták a füstöt kavarogni fölfelé, a papjuk mindjárt indult, hogy üdvözölje az idegent.

Mikor Purun Bhagat szemeivel találkozott, — szemekkel, amelyek ezeket szoktak dominálni — meghajolt a földig, fölvette a kolduló bögréjét és szó nélkül ment vissza a faluba, mondván:

— Végre van egy szent emberünk. Sohse láttam ilyen embert. A síkságról való, de halvány arczu, a Brahminok Braminja.

Erre a falu összes asszonyai azt mondják:

— Gondolod, hogy velünk marad? — És mind iparkodott a legjobbat és legfinomabbat főzni a Bhagatnak. A hegyi eledel igen egyszerű, de rizsszel, tengerivel, mézzel, hegyipatak halával, vörös paprikával, igen izletes eledelt főznek a Himalája asszonyai.

— Marad-e velünk, van-e meleg takarója, jó volt-e az étel, mi kellene neki? — Ilyen kérdésekkel halmozták el a papot.

És Purun Bhagat evett és megköszönte az ebédet. Az volt az eszében, hogy marad. — Ez elég is, mondta a pap. Hagyja a kolduló fazekat a kis üregben a kerítés előtt és adassék a Bhagatnak mindennap ennivaló, mert a falu megtisztelve érezte magát, hogy ilyen ember — és mélyen a szemébe nézett — időzik a közelükben.

Aznap véget értek Purun Bhagat vándorlásai. Eljött a neki kijelölt helyre, a béke és csend helyére. Ezután az idő megállt és amint ott ült a barlang szájánál, azt se tudta, él-e vagy meghalt. Egy épkezláb ember, a hegyoldal, a felhők, a szakadó eső és a napsugár. Néha egy Nevet ismételt százszor egymásután, míg minden ismétlés után, mintha kiszállt volna a testéből s felröpülne valami hatalmas fölfedezés küszöbére, de épp mikor az ajtó nyílt, a teste lehuzta megint és a fájdalom, amit érzett, megint bezárult a husba, a testbe, amit Purun Bhagatnak hívtak.

Minden reggel megtelt a bögréje, a korlát előtt, a gyökerek közé állítva. Néha a pap hozta, néha egy hadhakki kereskedő, aki érdemeiket akart szerezni, totyogott föl a hegyre, de legtöbbször az asszony, aki főzte aznap éjjel és aki mormolt alig hallhatóan: »Beszélj értem az Istennel, Bhagat, beszélj ezért meg ezért, ennek vagy annak a feleségeért«. Néha egy-egy bátor fiut érte a megtiszteltetés, de a Bhagat maga sohase ment le a faluba. Ott feküdt előtte a falu, mint egy térkép. Láttá néha a gyülekezésüket estefelé, a világoszöld,

fiatal rizstermést, a tengeri indigó-kékjét és a vörös amaranthot, amit a hinduk törvény szerint ehetnek böjt idején. Még a népes Indiában sem ülhet csendesen az ember anélkül, hogy holmi vad dolgok ne történjenek vele; és ebben a vadonban a vad dolgok vissza-vissza-jönnek, hogy megnézzék a tölakodót. A langurok, a himaláják nagy, szürke szakállu majmai voltak természetesen az elsők, mert azok tele vannak kíváncsisággal; és mikor feldöntötték a kolduló bögrét, megforgatták a földön és a fogaikat kipróbálták a rézfogantyus boton, pofákat vágtak az antilop-bőrre, elhatározták maguk között, hogy ez a csendesen ülő élőlény nem lehet kárteköny. Este le-leugráltak a fenyőfákra és a kezükkel koldultak ennivalót, majd bájos kanyarulatokkal szökdeltek odébb. Szerették a tűz melegét, és ugrándoztak körülötte, míg Purun Bhagat félre nem toltta őket. Reggelenként fölébredvén, gyakran lelt maga mellett egy kis szőrös majmot, amely megosztotta vele a pokróczát. Egész nap egyik vagy másik ott volt az oldalán a falkából, bámulva ki a havasokra, vagy kimondhatatlan bölcsen és szomorúan nézett rá.

A majmok után jöttek a barasingok, a nagy szarvas, olyan, mint a mi vörös szarvasunk, de erősebb. Az egyik le akarta dörzsölni szarvairól a bársonyt a Kali hideg kőszobránál és topogott a lábával, mikor az embert meglátta a barlang előtt. De Purun Bhagat sohasse mozdult és lassankint a királyi szarvas a vállához dörgölődött. Purun Bhagat megismogatta meleg, párolgó czombját és az érintés lecsillapította a vadat, mire lassan ő dörzsölte le a bársonyt a szarvairól. Később a szarvas elhozta a nőtényét, meg a kölykét, — szelíd, kedves jószágok, ott heverésztek a szent ember körül — vagy néha éjjel jött egyedül, zöld tűz égett a szemeiben és elvette a maga porcióját a zöld gesztenyéből. Végül az iramszarvas, a legfélősebb, hegyezett fülekkel, szintén eljött. Aztán az apró őzek, csapatostól. Beledugták az orrukat Purun Bhagat ölébe, aztán jöttek-mentek a tűz árnyékával. Purun Bhagat »kis testvéreim«-nek hívta őket és a »Bhai! Bhai!« kiáltásaira fényes nappal is előjöttek az erdőből. A Himalája fekete medvéje, félénken és gyanakvón; Sona, amelynek egy V-alaku fehér jel van az álla alatt, szintén eljött néhányszor és mivel a Bhagat nem félt tőle, Sona nem haragudott, csak figyelte, majd közelebb jött és kikoldulta a maga részét a kenyérből és a vad bogyókból. Néha korán reggel fölzavarta a meghuzódó Sonát, mire a nagy vadállat hirtelen fölállva, harczra gondolt, amíg nem hallotta a legjobb barátjának, a Bhagatnak hangját.

Majdnem minden remete, vagy szent ember, aki

a városoktól messze él, olyan hírben áll, hogy csudákat tud művelni a vadállatokkal. Minden csuda azonban csak abból áll, hogy örökké nyugodtan vannak, sohasse tesznek egy hirtelen mozdulatot és sokáig, vagy sohasem néznek egyenesen a látogatóra. A falubeliek látták a szarvasokat, amint kihuzódnak a sötét erdőből és a Bhagat barlangjához mennek. Némelyek még Sonának a mormogását is hallották, amint medvemódra ledől, sziklák között a Bhagattal társalgott. Így a Bhagatnak csodatévő híre kelt.

Semmi sem állt azonban távolabb tőle, mint a csodatevés. Az volt a hite, hogy minden a világon egy nagy csoda és ha az ember már ennyit tud, akkor

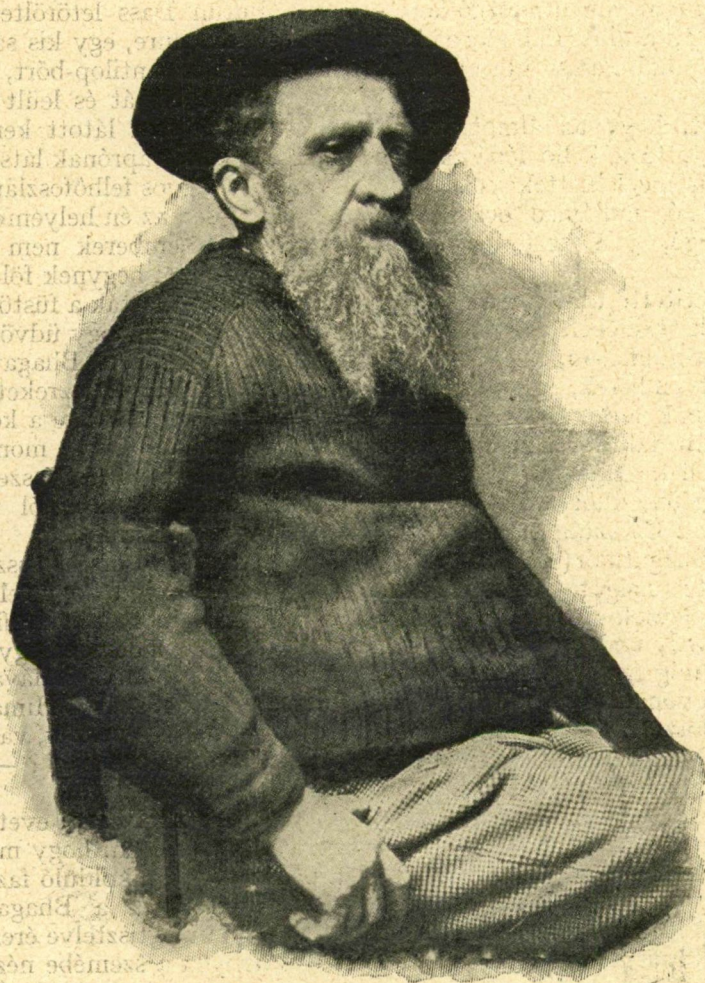
megvan az alapja, amelyből kiindul. Bizonyosan tudta, hogy a világon nincs se nagy, se kis dolog és éjjel-nappal azon gondolkodott, hogy mint láthatna be a dolgok szívébe. Olyan mélységbe, ahonnan az ő lelke is keletkezett.

Igy telt az idő, mire a haja megnőtt a válláig és minden vadállat ösmerte már a maga külön helyét a tűzhely mellett. A mezők megváltoztatták a színüket minden évszakban, a hegyi patakok megteltek megint és megint; és megint és megint, ahogy a tél megjött, a majomanyák elhozták sokszor az ő szomorú szemü kölykeiket a melegebb völgyekből, ahogy a tavasz közeledett. A falu is keveset változott. A pap megöregedett, a gyerekek felnöttek és ha azt kérdezted a falubeliektől, hogy mióta van ott a szent ember, azt felelték, hogy mindig is ott volt.

Ezután jöttek a nyári esők, amilyenek már régen nem voltak a hegyek közt. Jó három hónapig felhőkbe volt burkolva a völgy és vizes köd, tömör,

állandó szakadatlan, zuhogó zápor hullott a zápor után. A Bhagat barlangja a felhők fölött állott legtöbbnyire és eltelt egy egész hónap, hogy a színt se látta a falunak. Rá volt forrasztva a völgyre a felhő és hullámozott, forgott, kóválygott föl meg le, de sohasse szakadt meg egy pillanatra a vizet árasztó sűrűség.

Ezalatt nem hallott egyebet, csak a millió apró vizesöppek hangját fönn, a fák fölött, vagy lent a völgy mentén, amint a fenyőlevelek magukba szívták a csepő, iszapos vizáradatot. Aztán kisütött a nap és kiszívta a deodárok és a rododendronok tiszta illatát, amit a hegyi nép a hó szagának nevez. A meleg nap-sütés egy hétig tartott, aztán megint összegyűlt az eső egy utolsó ömlésre és a víz ivekben zuhant a föld bérére, ami aztán magába szívta. Purun Bhagat aznap este magosra szította a tűzét, mert tudta, hogy a kis testvéreinek szüksége lesz a megre, de egyetlenegy állat se jött a barlangjához, noha hívta, meg hívta őket, amíg

MEUNIER CONSTANTIN.

csak elaludt és nem tudta elképzelni, mi történt a hegyek közt.

Az éjszaka fekete színében volt; az eső dobolt, mint ezer dob, mikor arra ébredt, hogy cibálják a pokróczát és kinyújtózva, egy kis majmot vett észre. »Jobb itt, mint az erdőben?» — mondta álmosan és felemelte a takaróját. — »Gyere és melegedj.« A majom megkapta a kezét és erősen huzta. »Ételt akarsz?» — mondta Purun Baghat. — »Várj egy kicsit, majd hozok.« Amint felállt, hogy rózsát dobjon a tűzre, a majom a barlang szájához rohant, vakkantott, majd visszaroht és rángatta az ember térdét.

— Mi baj van? Mi a bajod, kis testvér? — szolt megint Purun Baghat, mert a majom szemei tele voltak olyan dolgokkal, amiket nem ismert. — Hacsak egyik czimborád nem esett verembe. De hisz ki ás nektek vermet itt? Nem mehetek bele ebbe az időbe. Nézd, kis testvér, még a szarvas is jön a fedél alá.

A szarvas dobogott a lábaival, idegesen, izgatottan dörzsölte a szarvait a Kali szobrához, majd leeresztette az agancsait a Baghat lábaihoz és süvítő szelet fújt az orrlukaiból.

— Hej, hej, hej, — mondta a Baghat — ez a hála a jószágomért.

A szarvas azonban nem hederített rá. Tolta a barlang felé az agancsaival. Purun Baghat valami sóhajszerű hangot hallott, aztán látta, hogy a barlang küszöbje kétfelé válik és az iszap nyálja a küszöb fáját.

— Most már látom — mondta Purun Baghat. — Nem csoda, hogy a kis testvéreim nem kerestek föl ma. A hegy szakadozik. És mégis — miért menjek el? A szeme az üres bögrére esett. — No lám, ezek itt mindennap adtak nekem enni és ha nem figyelmeztetem őket, reggelre nem lesz egy lélek a völgyben. Félre ott, testvér, hadd megyek a tűzhöz.

A szarvas akaratlanul félrehúzódott és Purun Baghat egy nagy csóvát dugott a tűzbe és csóválta, amíg jól égett.

— Ó, ti eljöttetek engem inteni? — mondta, fölkelve. — Annál mi különbet teszünk. Bizony különbet. No, most add kölcsön a nyakadat, mert csak két lábam van.

Átkarolta a baljával a szarvas nyakát, a jobbával a csóvát fogta és a veszedelmes éjszakába kirohantak. Szél nem volt, az eső majd kioltotta a csóvát, amint a szarvas iramodva rohant le a hegyről, a hátsó lábain csuszva. Amint az erdőből kiértek, a testvérek sokan csatlakoztak hozzájuk. Nem látott, csak hallotta, hogy a majmok rohannak mellette és hogy morgott az öreg Sona.

Már nem volt a szent ember, hanem Purun Dass, a kegyelmes ur, a lovag, a miniszterelnök, ember, aki hozzászólt a parancsoláshoz, ment életet menteni. Le a hegyről egy gomolyban ömlöttek a Bhagat és a testvérei, le és le, amíg a szarvas egyet botlott a göröngyös földön és horkolt, mert embert szagolt. Most már a falu egyik utcájában voltak. A Bhagat egy ablakot vert meg rohantában és torkaszakadtából kiáltozott:

— Föl, emberek, föl és ki! A hegy szakad, a hegy zuhan! Keljete fel odabenn!

— Ez a mi Bhagatunk — mondta egy asszony. — A vadállatai között van. Szedd össze a kicsinyeket és ébreszd a többi.

A nép kisietett az utcára; összesen hetvenen voltak. Látták a Bhagatot, amint a szarvas nyakát fogva, lóbálta a csóvát, mialatt a majmok rángatták a köntösét, Sona pedig ült a hátsó lábain és horkolt.

— Át a völgyön és föl a másik hegyre! —

kiáltott a Bhagat. — Ne maradjon itt senki. Mi megyünk utánatok.

Erre a nép szaladt, ahogy csak hegyi nép tud futni, mert tudták, hogy hegycsuszamláskor a másik legnagyobb hegyre kell menni. Futottak rettenetesen, míg a Bhagat és a testvérei utánuk.

Fölértek a hegyre. A szarvas megállt, Purun Bhagat ájultan dőlt le mellé: az eső és a nagy rohanás ölte. Összeintette a népet. »Olvassátok meg a számotokat.« Aztán a szarvashoz szolt: »Maradj velem, testvér, maradj, amíg megyek.

Egy sóhajtás hallatszott, aztán egy morgás, a morgás után egy rémes dübörgés és ez a dübörgés minden képzeletet felülmutt és a hegyoldal, amelyen állottak, megrendült és rettenetes volt a sötétség. Erre egy hang, mint az orgona mély C-je hallatszott. Még a fenyőfák gyökere is megremegett belé. Aztán minden csendes lett. Ez mindent megmagyarázott.

Még a pap se mert szólni a Bhagatnak, aki megmentette az életüket. Vártak reggelig. Akkor átnéztek a völgyön. A falu nem volt sehol. Egy egész új, ismeretlen alakulás volt a helyen, dombos, völgyes vidék. Az ut, az erdő eltűnt. Lassan, egyenkint mentek a Bhagat felé — imádkozni. Az állatok ott álltak, vagy félrebb sompolyogtak, a Bhagat pedig ott feküdt életelenül, az arcát északkeletnek fordítva.

Templomot építettek arra a helyre, de soha se tudták, hogy a csodatevő öreg Bhagat nem volt más, mint Sir Purun Dass, az indiai császári rend lovagja, miniszterelnök, a filozófia doktora és tiszteletbeli levelezőtagja az angol tudományos akadémiának.

Egy dollárkirálykisasszony levelei a mamájához.

Budapest, márczius közepén.

Kedves anyám! Most már arról a filozófiai magaslatról beszélek hozzád, ahová a mult levelem végén elértem.

Nézzük hát körül a feminizmus külső ábrázatát. Hörömpölyné Kracsmarek Antónia asszony beszélt nekem a küzdelem eszményeiről és céljairól, nagyon patetikusan, nagyon cifrán és nagyon epésen. Ezek a czélok többek között: — a nő teljes társadalmi szabadsága, — korlátlan tér a kenyérszerzésre, — gáttalan utak minden pályán, mire magában hivatottságot érez...

Már most nézzük, kik kotyvasztják tulajdonképpen a feminizmust? Éppen azok, akiknek szabadságuk is van, kenyerük is van, bőségesen, az unalomig elegendő. Azok, akik hajlamaikat, hivatásuk sarkalló vágyait kielégithetik akár a megcsömörlésig. Mert hát az ő hivatásuk ez, — a szereplések, a szónokolások, az irka-firkák, a menádi erőszakoskodások.

A nő szabadsága? Tehát a nőé. Nem Hörömpölynéé, hanem a nőé. Tehát: — Antónia asszonynak van két cselédje, akik a mindennapi öt-hat óra alvási időn kívül minden két héten kapnak három-négy szabad délutáni órát, a maguk kis egyéni életének a megköstölására. Van továbbá Antónia asszonynak egy takaros, szerény és jómagaviseletű kis férje, aki örökké izzad és örökké bocsánatot kér. Van egy sápkóros

leánykája és egy rövidlátó kis fia, akik úgy járnak, alusznak, néznek, esznek, lélegzenek, olvasnak és beszélnek, ahogy azt nekik Antónia asszony bölcs és magvas teóriái megszabják. Ezek mellett van egy ijedtszemű nevelőnő, akinek még a kétheti kimenője sincs meg. Az apostolnő közvetlen közelében tehát halvány árnyéka sincs semmiféle férfiúi vagy női szabadságnak, — a magát kivéve...

A kenyér? Persze, a kenyér. Hogy elkerülhesse a nő az életnek azt a rut és fájdalmas szégyenutját, melyet együtt kell járnia olyan társsal, aki ad neki kenyeret és akitől riadva irtózik vissza minden hajlama és ösztöne. Igaz. Most pedig kérdem: — ezt a szégyenutjat *csak* asszonyok járók? Eszembe jutnak a kitartó, elszánt, ravasz kis harczok, a tarka hazugságok és hősi komédiák, melyeknek a nyüge alatt az én utam határain verejtékezett néhány tuczat éhes zsebű lovag! És bizton mondhatom, nem kevesebb a férfi, mint az asszony, aki puha kenyeret, kényelmes álmot és cifra henyeséget keres a házasság útján. És mennyivel több férfi bukik majd ebbe a szomorú szégyengödörbe akkor, ha a nő, ez a tartós, olcsó, sokat győző kis gép, kiturja a munka földjéről a rátermett munkást, ki ugyan puhább munkabírásu és igényesebb, ezért bajosabb és drágább mint a gép, — de mégis odatermett. Mennyivel több férfi! És mily rut lesz, — a Goethe jósolta harczos asszony mellett a férfi, mint gondülő bajadér, a férfi mint alkalmazkodó háziállat, a férfi, mint fényűzési vagy élvezeti tárgy. Mert a nő — a nem szerelmi kötelékkel oly súlyosan megalázott nő — még mindig nem annyira megalázott és oly fonákul rut, mint az ilyen férfi. Mert ő az asszonyiságán kívül még sok értéket rak a kenyérrel terhes mérőtál másik felébe. Természetes asszonyi és anyai munkásságát és gondoskodását. De a férfi, — az sohse lesz más, csak — férfi...

És minden csak diszpozíció dolga. Akinek kemény a becsületérzése, erős az akarata, nagy a munkabírása és az életkedve, — az ma is megtalálja a módot annak a főntemlitett szégyenutnak az elkerülésére, mint ahogyan a puha, az ingadozó és megalkuvó, majd az ideális asszonyi jövődöben is talál módot, hogy ráterhessen erre az utra. És ez a tömeg, ez a nagy átlag, ez fogja legjobban meggyűlölni az előtte szabadra tárt munkaösvényeket, mert míg ma a — »rászorít az élet« — »nem lehet másképp«! — édes és tetszetős mártírpózával viselik azt a nagyon panaszos bársonynyügöt, ezt majd nem tehetik szégyenkezés, vádoló rosszalás és *igazi* megalázottság nélkül akkor, ha már a kezükben lesz a munka minden alkalma és a létharcz minden fegyvere...

Marad tehát a hivatottság. Igen, a kiválóságokra való hivatottság. Nyügöző lánczokról kiabálnak, utatálló gátokról, levert, lefojtott, érvényesülhetetlen képességekről. Hol van mindez, hol van, hol van? Hol van a láncz és hol van a lenyügözött zseni? Hol van a ragyogó tehetség-lavina, mely elé a vén társadalom korhadtt, fekete gátjai állnak? Hol vannak a pompás erők,

miket iszapba fojtva tart a lelketlen hinár? Nincs, nincs. Semmi sincs. Csak egy kis ágaskodás és nyelveskedés van. Ami a nap elé való, az a nap elé jött eddig is, mindig. Az érvényesülni való érvényesült, a hivatottság mindenkor tudott lánczokat tépni és gátakat törni. Nem olyan nehéz a szoknya, hogy árokba huzza azt, aki majd repülőgépet kovácsol magának. Csak előbb kovácsoljon. Hát nem lett-e orleansi szüz az orleansi szüz? Madame Stael nem madame Stael-e? A pojácza akkor is pojácza, ha majombőrbe huzzák. A majom ellenben csaphat a fejére csörgősipkát és ölthet magára piros mellényt, mégse lesz pojácza. Csak majom marad ő is, meg a többi is, akiknek nincs csörgősipkája és piros mellénye. Eddig van.

Egy magyar író idézek most. Ő nem irt feminista-bonczoló színművet három felvonásban, muskátlis címmel. Ő mintegy ötven sorban elbánik a kis ügygyel. Madame Récamier reggele. Ébredése, fürdője, aztán öltözködésének minden csillogó és káprázatos csalogasága. Hogy szedik fürtökbe szalaggal és gyönggyel a haját, hogy virulnak ki arczán az álmatag rózsák, hogy veti derekára az ezüsthimes fátyolkendőt és nedvesíti meg derekán a lágy köntöst, hogy jobban tapadjon, — hogy próbálja ki tükörben szemöldöke rándulásait. Aztán megy az embereihez. És köszönti őket:

— Itt vagyok uraim, de csak egy feltétellel: ha olybá vesznek, mintha férfi volnék...

Ahogy ez meg van írva, — azért érdemes volt magyarul megtanulni!...

Azért is érdemes volt, és azért is Budapestre kellett jönnöm, hogy a saját nevelésem tökéletlenségét megismerjem. És itt szemrehányással kell megemlékez-nem rólad, anyácskám! Mikor kimondom, pirulok, mint a parasztleányból lett dáma, aki botlik a sleppben. Oh anyám, én, a szabad ország lánya, én, a szabad asszonyi élet apostolnőjének a gyermeke, én nem vagyok nemileg fölvilágosítva! A vádló lelkiismeret ugy-e a szivedbe markol? Egy idegen országba kellett eljönnöm, hogy megtudjam, mi az élet gerincze, a tudás sója, mozgató kereke a haladásnak. A nemi fölvilágosítás, és egyedül a nemi fölvilágosítás! A nagy magyar pusztá kultúrája bizony fejlettebb, mint a miénk! Itt ankétek, felolvasások, disz-produkciók, nagy harczos fölkelések teremnek a világmentő fogalom jegyében. Itt egyesületek és hírlapok vannak ezzel a címmel: — a nemi felvilágosítás. Itt hosszú és értékes emberéletek kopnak el e dicső cél szolgálatában. Mi pedig otthon csak futkostunk, tornásztunk, ittunk sok tejet és nyeltünk sok tiszta levegőt, foglalkoztunk ezerféle kedves és egészséges vidámsággal, — csak éppen a nemi élet titkait bonczolgatni nem maradt időnk. Hogy gyermek lenni vétek, hogy a tudatlanságnak szörnyű bűnei és szörnyű veszedelmek vannak, — ti arra nem gondoltatok! Ti nem értettétek meg, hogy egy nőnek csak azért érdemes születni, élni, és gyermekeket életre hozni, hogy a nemi felvilágosítás szent ügyének oltárán áldozhasson velük! Erre Budapest megtanít. És nekem most elmaradt és barbár voltom tudatában röstelked-

nem kellene a sápadt, öregarcú kis fiúk és tudósszemű csitri lányok felvilágosított feje előtt, — ha, — ha, — Charlie, a bátyám, Kitty, a szobalányom, meg a vidám és szabadszájú kis pajtásaim, meg az élet sok szemérmetlen természetessége annak idején nem pótolta volna, amit ti szülők, és az iskolák, meg az állam, és a társadalom könnyelműen elmulasztott megcselekedni...

De késő van már, anyácskám. Néked is jó álmot kíván és ölel lányod

Maud Phipps.

INNEN-ONNAN.

△ **A berlini titok.** Ferencz Ferdinánd Berlinben volt-s azt akarta, hogy erről senki se tudjon. Ennélfogva mindenki tud róla s feszegeti: minek volt Berlinben? S itt kezdődik a titok. Ha egyszerűen nem szólnak semmit, akkor az utazás célja nem titok, csak ismeretlen. De szóltak. Előbb azt, hogy fülörvost konzultált, legujabban azt, hogy egy építészől kért tanácsot az ambrasi kastély átalakítása érdekében. Mind a két ok sok lehetett a berlini utazásra akárkinek, de, sajna, a trónörökösnek nem. A trónörökösökhöz hívni lehet azokat, akikhez a trónörökös állítólag ment. S ha mégis az architektushoz ment? Annál rosszabb rá nézve. Mert a valószínűtlenség még a faktumnál is erősebb, ilyen dologban a publikum a saját szemének sem hisz. Azonfelül pedig, ha igaz, akkor az utazás valódi oka, ugyanis olyan ok, mely hihető is, soha sem fog kiderülni, s a titok örökké titok marad, amiből viszont érthetetlen összefüggéssel azt bizonyítják, hogy a trónörökös nem szereti Magyarországot.

* * *

△ **Eredmény nélkül.** A sok izgalomnak vége; Wekerle nem árulta el a hazát és Kossuth nem mentette meg. Az emberek hiába nyugtalanodtak s nyugtalanítottak másokat azzal, hogy minden osztrák kívánságot, melyről Wekerle tárgyalt, mindjárt megtették Wekerle politikájának s az osztrákot ütvén, azt hitték, hogy a Wekerle zsidáját üttögetik. Hát valami nagy ok az örömrivalgásra nincsen, mert voltaképpen nincs mit dicsekedni azzal, hogy nem kötöttük le magunkat husz évre, mert egyszersmind nem sikerült megegyezni tíz évre sem, amit pedig magunk is akartunk. Elvégre a kormány nem azért ment bele a tárgyalásba, hogy eredmény nélkül fejezze be azt, s az országnak sem az az érdeke, hogy szomszédjával, aki egyszersmind üzlettársa, üzleti megállapodásra ne léphessen. Wekerléről feltenni sem lehetett, hogy Kossuthal szemben folytassa a tárgyalásokat Beckkel, az a negatív eredmény tehát, hogy az osztrák huszéves tervből nem lett semmi, csak természetes és senkit, aki a kormányban bizik, meg nem lehetett. De amit pozitív irányban eddig sem tudtunk, azt a négynapos tárgyalás után sem tudjuk: mi lesz hát? Már pedig ezen fordul meg a gazdasági érdek.

* * *

△ **Maeterlinck.** Vólnéd, mikor írásait olvasod, hogy ez az ur egy vizionárius. Csupa lég, csupa sejtélem, csupa hangulat. Irtózik minden kézzelfoghatótól, nyelve muzsika és gondolatai fény és árnyék játéka. De ime, megszólal egy hang, a Maeterlincké. Senki sem ismer rá a stílusára, aki műveiből ismeri. Kalóztépő, rablótámadás, lopás, — pör és kártérítés, mert Ábrányiék operát csináltak a Monna Vannájából. Ez a hang és ez az írás! Az egyik csakugyan a Maeterlincké, a másik

azonban a szerző. Bolond tudósok nekiállottak s írásai alapján hol degenerált, hol zseniális bolondnak értelmezték. Mindenki szó nélkül elhitte, hogy az ember is olyan, mint az írása. De most jöjjön Max Nordau s a szerzői förmérvényen mutassa ki a Maeterlinck szimbolizmusát, mely szerinte az érzékeknek betegesen hamis funkciójából fakad! Hát hamisan funkcionálnak a Maeterlinck érzékei, mikor ilyen levelet tud megírni és szimbolista az, aki oly körmonfontul tud honoráriumot pörölni?

* * *

○ **A hivatalos tavasz.** Az utcán még nem nagyon veszszük észre, de a kalendáriumban már benne van. Hogy inkább bennünk legyen, mint a naptárban, erre nézve kértem tanácsot közéletünk néhány jelesétől. Ezeket kaptam:

Egy miniszter:

— Azt akarja, hogy véglegesen itt legyen a tavasz. Helyes. De arra csak egy mód van. Rögtön kiadom a rendeletet, hogy »jelen állásában végleg megerősitem.«

A Közlöny szerkesztője:

— Szó sincs róla, hogy a »Tavasz« hivatalos. Legfeljebb félhivatalos.

Egy miniszteri tanácsos:

— A hivatalos tavaszról akar velem csevegni? Nem lehet. Ami hivatalos, az titok.

Egy ősjogász:

— Nekem mondja, hogy itt van a tavasz? — aki már elmulattam a téli kabátomat?

Egy primadonna:

— Hivatalosan megjött a tavasz, de igazánból elment.

A festő:

— Csak megrendelésre, kedves barátom. Szerелеmből még a tavaszt se érdemes lefesteni.

A költő:

— Magam is azt hiszem, hogy itt van a tavasz. Mert én már őszi hangulatokban dolgozom.

* * *

○ **Sakk a sahnak.** Xerxes és Dárius késői utóda, Musaffer Eddin, a perzsa sah, közeledni érezvén a halálát, alkotmányt adott a népének. A fiára gondolhatott s bizonyosan ekként elmélkedék: »Életemben eleget boszantott a lurkó, a halálom után boszankodjék ő«. És úgy is lett. Magának az alkotmányadó sahnak még csak a bábik veszedelmes szektájával gyült meg néha a baja, fia már az egész ország felfordulásában gyönyörködhetik. Az alkotmánytalan perzsák megfertek egymás mellett, mint a birkanyáj, az alkotmányos perzsák most már tudják egymásról, hogy kinek kit kell ütni és ütik is. Mert nagy áldás az alkotmány, csak gyakorolni kell. Ezt gondolta magában a világ legkonstitucionálisabb népe is, az angol, aki az alkotmány hire hallatára kezdett szép csendesesen csapatokat vonni össze a perzsa határon. Ugyanezt tette a másik határon egy kevésbé alkotmányos, de nem kevésbé előrelátó nép: az orosz. És amikor az alkotmány lármája már kezdte az eget verni, akkor egyszerre közbeszóltak: »Csitt! Ázsia békéje fenyegetve van.« Azzal ki északról, ki délről szépen bevonultak Perzsiába. Nagyon ártatlan örvvel: a konzultációik forognak veszedelemben, azokat kell megvédelmezni. És megjelent a kozák, meg a hindu katona perzsa földön és ott is fog maradni, mert ennek a két emberfajának olyan különös a természete, hogy még ott is ott akar maradni, ahonnan kiverik. A perzsa pedig nem veri ki, mert ahhoz gyöngé. Így aztán lassankint, egy pár év alatt befejeződik a független Perzsia

története és elkezdődik Perzsiáé, a felében angol, felében orosz gyarmaté. De azért a Sáh Námét nem kell becsukni és azon sem kell kétségbeesni, hogy nem születik több Firduzi. Költők mindig születnek és mindig megírják, hogy az ő népük szabad, dicső és nagy. Azért az új Firduzi is meg fog születni és megénekli a dicső alkotmányt, amelyet a még dicsőbb Muzaffer Eddin sah adott népének.

* * *

= **Szenzáció.** Egy grófkisasszony fölmelegíti a már néhányszor megfőzött cigány-idillt. Ez egy szerény és szürke kis tény, éppen annyi, mintha Rósevelt megáhitaná a patogatott kukoriczát, vagy Tolsztoj újra megkivánná a friss fürdőt reggelenként, vagy esetleg az igazhitű török szultán Lourdesba zárándokolna. Egy hitvány kis buborék a nagy eseménytengerben, nem hoz és nem visz semmit, nem viritja föl a tavaszt, nem szűnnek meg miatta a sztrájkok, de a Gellérthegy se okádik tőle tüzet. Majmolás-e, vagy hisztéria, torz érzélgőség, vagy vak butaság, vagy véletlenül igaz érzélem, — az e fölött való töprenkedés bizony nem rontotta még meg senkinek se álmát, se étvágját. A sajtó mégis olyan gaudiummal fogadta e nagycsőrű hír-verebet, mint az éhes városi diák a falujabeli disznótoros pakkot. Telik belőle bőven egy hétig ebéd is, vacsora is, — hírek, croquis-k, intervjúk, elmélkedések, hajh, de mennyi! Pedig az egész história ócska, szintelen és ellenszenves most, amikor nagy, komor tüzeztől forr mindenfelé az élet. Az még érthető, hogy a Krajczáros Igazság, és a Kültelki Trombita cifra romantikát csinál belőle a maga publikumának, sőt szemlélteti kedves képmásokkal, melyek alatt most ugyan a kontesz és a cigány neve kiabál, de valaha már X. Piust és a magzatírtó bábát, Togo admirálist és Natália királynét is kiszolgáltá ugyanaz a becsületes klisé... De az jellemző, hogy a komoly sajtó népének a gyomra is megemészti, sőt élvezettel emészti meg az efajta étket... És ezen okulva, nem megvetendő trükk lenne, ha az ujságok, akkor, mikor a csalóka élet nem termel kihasználható kész-helyzeteket, — közös költségen szerződtenének maguknak legalább minden külön hétre egy nymphomániás hercegasszonyt és szép-bajszu lovászt, kerge infánsnőt és megugrott papot... Mert hiába, romantika kell a népnek...

* * *

Ö Glück Frigyes megjubilálták a szakácsok egy megjubilálandó ebéddel. Aki azon az ebéden ott nem volt, az nem tudja, mi az ebéd, mi a vacsora, annak halavány sejtelve sincs a konyhaművészet magasztosságáról, Brillat-Savarinról stb. Glück Frigyes jóízűen mosolygott, belenyúlt a lajbi zsebébe, kivett onnan két stipendiumot, letette a szakácművészet oltárára. A kollegái megszorongatták a kezét. Igazán jóízű ember ez a Glück Frigyes.

* * *

○ **A lélek sulya.** Ilyen című egyik minapi közleményünkre vonatkozólag a következő érdekes levelet kaptuk:

Mélyen tisztelt szerkesztő ur!

Becsés lapja legutóbbi számában »A lélek sulya« cím alatt egy apróság jelent meg, amely egy amerikai orvosprofesszor kísérleteiről szól. Engem különösen érdekelt a dolog, mert valószínűleg én voltam az első, aki már öt évvel ezelőtt ugyanezt az ideát, ugyanebben a formában papírra vettem s csupán azért nem hoztam nyilvánosságra, mert orvosi élcznek tartottam. Am álljon itt szösz szerint idevonatkozó jegyzetem:

»Fektessek a haldoklót mérlegre és figyeljük meg, hogy a halál pillanatában könnyebb lesz-e? Ugy-e bár nem?

Tehát nem távozott el belőle semmi sulytadó. Visszamarad az anyag. Ámde nincs erő nélküli anyagság. Mi az oka mégis, hogy az erő, amely az életjelenségeket létrehozta, mér-

hetően nem nyilvánul? Avagy a mozgási erő helyzeti erőlyly alakult? Ebből azt következtetjük, hogy az az erő, amely az életjelenségekben nyilvánul, nem azonos azzal a másik erővel, melyet minden anyag egyforma mértékben bír. Az erők kvalitása között tehát van különbség.

Gyűjtöm az ilyen ötleteket, melyeket később kiadni szándékozom.

Ugy látszik azonban, hogy az amerikai orvos, kinek agyában ugyanaz az ötlet megfogant, egy lépéssel tovább ment és eszméjét tényleg kísérletileg megvalósította, ami, ha eredményét tekintve — igaz, úgy mindenesetre érdekes megfigyelés.

Jelen soraimmal csupán az igazság iránt tartozó kötelességet teljesítek, amikor kijelentem, hogy a kísérlet eszméje nem amerikai, hanem magyar orvos agyában fogant meg először.

Arad, 1907. márczius 20.

Mély tisztelettel
Dr. Horváth Kornél
orvos.

Mindenesetre érdekes az orvos ur levele, és egyszersmind felemelő reánk magyarokra. Az ötlet nálunk van igen gyakran először, a valóraváltás többnyire pár ezer mértfölddel odébb. Mi még a magunk ideáit se értékesítjük, amazok még a máséit is. A gyujtót mi fedeztük fel, de mások gazdagodnak belőle. Pedig a legszebb gondolat az íróasztal fiókjában annyi, mintha meg se született volna. Valami hiányzik a magyarból, amit bele kellene nevelni. Az érték megősmérése, megbecsülése és értékesítése.

* * *

= **Bertheloték.** A világhírű tudós Berthelot meghalt a felesége után egy napon. Pál és Virginia, Philemon és Baucis! Ah, — és a szívükbe csap édes nyilalással az aranyos mult, a bájos rege-idők, a kecses, hajporos franczia romantika, a mosolygó könyvek, a finom, poétikus szívszakadások szép kora! A Mau-passant minétező két öregje! Hát pedig nem! Nem így halt meg Berthelot. Nézzük őt, az embert. Gyönyörű, nagy, világos elme. Az ilyen értelemre nem borulnak rózsás káprázatok és lírai felbuzdulások. Berthelot nem a poétikus, hőszivű öreg, az illatos románczok hőse. Fantáziátlan, józan, okos, nyugodt. Amit érez, nem a lobbanók, a rajongók, a szertelenek túllátásaival az agyába és vérébe hazudott önámítás, hanem gyönyörűen mély és gyönyörűen emberi indulat. A fájdalom, mi megölte őt, nem a hangulatos őszi pille magasírató, bágyadt, nap-talan elmulása, hanem nagyszerű, rettentő és fölségestűző villámcsapás. Ez életoltó kínra majd csak késői véreink találják meg a szót, mi még csak a regényes bábuk szerelmes haldoklását látjuk, az igazi ember szíveszakadtát meg sem értjük. Pompás és csodálnivaló lehetett a kapcsolat e két élet között, és pompás és csodálnivaló ember lehetett a nő, akit egy Berthelot így szeretett...

* * *

= **Thawot örültnek nyilvánították.** Szegény Evelina! Hiába adta oda a könyeit, az arca pirulását, asszonyi életének és megbántott fiatalságának minden szomorú titkát, hiába ájultozott a szégyenpadon és türt kemény pofonokat a méltóságos törvénytől, — az urát még se kapja vissza! A mentőkötél, amibe fogóztak, rossz helyre vontatta szegény Thawot. A börtönök ablakán inkább besüt a nap, könnyebben besuhan az élet levegője, mint a bolondok háza czelláiba. A kényszer-zubbony nehezebb mint a rabláncz, rejtőbb, mint a koporsófödél. Az ember szeretné hinni, hogy a mindenható erő, a bűvös arany megtréfálta most a gögös törvényt. Hogy a pénzzel kirkott ut, melyen most a börtönből a borzalmak hajlékába vándorog által, rövidesen majd az életbe vezeti vissza ezt a szegény rajongót, akinek olyan véráldozatot kívánó szentség volt egy meggyalázott asszony emberi méltósága... Vagy igazán haborodott eszé ez az ember? Mért nem látták meg előbb? Miért, hogy a pocsolya száraz fapallóját mindig csak akkor veszszük észre, ha már nyakig beleestünk a sárba?...

SZINHÁZ.

A színházi hét.

— márcz. 23.

Salome, a Wilde Oszkár átolmlása a maga mély, intim szépségeivel, hihetetlen őszinteségével, kevesek előtt megnyilatkozó, artisztikus szellemével sohasem látszott alkalmasnak előttem arra, hogy olyan zajos, külső sikert arasson, amilyent szerdán este ért el a Vigszínházban. A közönség az első szótól az utolsóig feszült figyelemmel, csöndben hallgatta az előadást és a függöny legördülése után még sokáig a helyén maradt, hogy megtapsolja a szereplőket, holott nemcsak a ruhatárba való kirohanás ideje ütött, hanem az óra már féltizenkettőre járt.

Soha áhitatosabb és fegyelmezettebb közönséget nem láttam, mint aznap este. Ezt csak úgy tudom elképzelni, hogy nálunk nagyon sok olvasója és rajongója van Wilde Oszkár műveinek, amelyek eddig inkább német, mint magyar nyelven váltak hozzáférhetővé a mi közönségünk számára. Sem színházi kommunikék, sem újságcikkek, amelyek a szerencsétlen angol költő életét apróra elmondták, ennyire feszült figyelmességet és odaadást nem ébreszthettek volna a színház látogatóiban. Ehhez képest a kritika egy részének másnapi kirohanása a Wilde »perverzítése« ellen csakugyan szármalmas volt. Mindent félreértettek és meggyanúsítottak, úgy hogy a lex Heintzét nem Wilde műveire, hanem rájuk kellett volna alkalmazni.

Hogy a kockázatos, merész bemutatónak nálunk olyan nagy és intenzív sikere volt, ez legnagyobb részben a Wilde Oszkár művészetének vagy legrosszabb esetben is, nimbuszának köszönhető. De ezenfelül volt valami a levegőben, amit a közönség azonnal megérezett és honorált, ez pedig magának a színháznak a buzgalma volt. A rendezésben, a szereplők játékaiban és minden legkisebb árnyalatban, ami a színpadhoz tartozik és ami egy ilyen éterikus szépségű darab előadásában veszedelmessé válhatik, egyszerre érezhetővé lett a nemes buzgalom, az igazi művészeti törekvés, amely eddig még sosem halt ki a Vigszínház színpadáról. A rendezőtől és a főszereplőktől kezdve talán a masinistaig is, mintha mindenki tudatában lett volna annak, hogy ezuttal az igazi költészetnek hódolnak.

Előttem van még a Reinhardték »Salome«-előadása, amelyet annak idején a Magyar Színház kis színpadán láttam; előttem van a kis, szőke, dekadens macskának, Gertrud Eysoldtnak stilizált, Aubrey Beardsley-szerű Saloméja és a Reicher nagyszerű Heródese; de előttem van a német előadásnak számos félszége, kirívó hibája, amelyek megnehezítették a két exczelláló művésznek, Gertrud Eysoldtnak és Reicher Emmánuelnek az igazi érvényesülését. A rendezésben valami rosszul értelmezett naturalizmus, és realizmus ütötte fel minduntalan a fejét és ártott vele a költemény szimbolizmusának. A Reinhardt jeruzsálemi zsidói például oly nagyszerű askenázi zsargonnal »mauschlitztak«, mintha nem Palesztina földjén, hanem valamelyik kis galicziai hitközségben volnának. Lehet, hogy odahaza, Berlinben, a Louis Corinth diszleteivel művészibbé tették a sikerüket, de itt a kicsi Magyar Színházban minden ellenük szegődött, úgy hogy igazán csak két nagy művésziüknek felejtethetetlen alkotását őrzöm emlékeim között.

A Vigszínház rendezése felőle nemcsak mindazt, amit egy modern színház az illúzió fokozásáért megtehet, hanem legapróbb részleteiben is olyan embernek a szellemét mutatta, aki elmerült a költemény szépségeibe és nemcsak mint elsőrangú színész, hanem mint izig-vérig színházi ember az előadás értékességére tudta fordítani irodalmi erudícióját, színpadi szakértelmét és művészi vénáját. Ez az artisztikus érzési ember Góth Sándor. Reinhardték kapva

kaptak volna utána, mert az ő előadásukból épp az hiányzott, ami a magyar előadás büszkesége és erőssége: a kész, teljes, egységes és egész rendezés, amelyet Góth Sándor hihetetlen rövid idő alatt végzett el.

A magyar Salomé-igazán kíváncsiak voltunk. Góthné Kertész Ella játszotta a buja Heródiás leányát, a szépséges judeai hercegnőt, aki tánczáért a mostoha apjától a Jochannán próféta fejét kéri. A közönség eddig megszokta, hogy Kertész Ellát a polgári drámák toalettjében lássa. Néhány kritikusnak a tollán még ott ragadt, hogy nem tudta megszokni Góthné a történelmi kosztümben, a historiai tragédia keretében. De mindenkinek, aki színművészetünk fejlődését igazi lelkesedéssel kíséri, ajánlom, hogy nézze meg figyelmesen a magyar Salome játékát. Több próbán át láttam és nem első impresszióról ítélek. Magam is úgy voltam vele, hogy minduntalan közbe szerettem volna szólni:

— Ah, ez egészen rossz volt!

És még sem mertem. Van a Kertész Ella művészetében valami rakoncátlan szellem, amely nem tűr ellentmondást. Az embernek úgy kell fogadnia mindent, ahogyan adja. Nem lehet és nem szabad dirigálni. Egyéniség. Néha úgy látszik, mintha valami hamis pátosz hangját ütné meg és a következő pillanatban mégis egészen az övé a színpad, ő uralkodik rajta, az ő hangja dominálja az előadást és meggyőzi az embert, hogy igaza volt. Erélyes, erőszakos a művésze, de meggyőző. Egy egészen más Salomé-t ad, hogy mi gondoltuk és épp ez mutatja, hogy művészi egyéniség. Vitatkozunk vele magunkban, mert máris igaza van. Minden egyéniségnek igaza van. Minden egyéniség a maga lábán jár és azért bosszant bennünket, de azért ejt egyszer mind csodálatba, mert nem olyan, mint mi vagyunk, hanem olyan, amilyen csakis ő lehet. Nem a legnagyobb bókot, a leghiggadtabb, legtisztább meggyőződésemet akarom neki átadni, amikor azt mondom: értékes, nagyszabású egyéniség és valószínűleg még sok vizet fog felzavarni.

A Fenyvesi Emil Heródese kész és mély tanulmány. Ebben a színészben két dolgot lehet csodálni, amiket nem most először veszek észre. Az egyik a logikussága, amelyet a kritikuskok nagy része észrevett; Heródesből a patológikus vonásokat naturalisztikusan kidolgozta anélkül, hogy mindez kirítt volna a költemény emelkedett hangulatából. De ennél sokkal csodálatosabb benne az, amit semmiféle logikával nem lehet pótolni, ami a színészben a művész, amit nem lehet definiálni: azok az igazán emberi hangok, amelyek megráznak bennünket, amelyekben az élet és a művészet harmonizálnak és amelyek a Fenyvesi alakítását a mindennapiság fölé messze, nagyon magasra fölemelték.

A Góth Sándor Jochannája — egy kényes szerep, mert a szava többnyire a ciszternából hallatszik és amikor a színen van, prófétai extázisban szól — elsőrangú dolog. Megjelenése, hanghordozása, játéka kifogástalan. A német Jochannán százszor rosszabb, összehasonlíthatatlanul rosszabb volt.

A Haraszthy Hermin Heródiása roppant érdekes. A királynői palást nem hozta zavarba, nem tévesztette meg; félelmetesen őszinte emberi hangjai voltak. Vidéken talán kifütyülték volna, oly elementáris erővel ábrázolta a buja, vérszomjas fejedelemszönyt. Az ifjú szíriai szerepében Derék és a Heródiás apródja szerepében Fekete igen jók voltak. Mint epizódisták Szerémi, Tihanyi, Bárdi, Balassa, Győző és a többiek remekeltek, Szász pompás megjelenésű Námán volt. Ezt az ensembelt bátran oda lehet a németeké mellé állítani.

*

Naplegenda a címe a Nemzeti Színház legújabb egyfelvonásos ujdonságának. A szerzője Kisbán Miklós, amely pseudonim mögött egy erdélyi mágán rejtezködik, aki főispánja egy királyhágóntuli megyének. A színművéről egyszer azt írtam, hogy Spencer és Wilde Oszkár nyilván-

való hatása alatt támadt. Ha tehát literary gentleman-nel is állunk szemben, el kell ismernünk róla, hogy irodalmi érdeklődése korántsem dilettáns, hanem épp ellenkezőleg: oly nyomokon jár, amelyek rosszra nem vezethetnek és amelyek a mi viszonyaink közt egészen újszerűek, merészek, modernek. »Naplegenda«-ja megérdemli, hogy meleg és beható érdeklődéssel foglalkozzunk vele.

Herbert Spencer volt rá nagyobb és kedvezőbb hatással; Wilde Oszkártól csak formát tanult, amit néhol meglepően jól, de sok helyütt kezdetlegesen alkalmazott, ahogy alább ki fogjuk mutatni.

Fiatal és gondolkodó emberre, amilyenek Kisbán Miklóst ismertük meg a színművéből, a »Principles of Sociology« szerzője ellenállhatatlan hatással lehet és nem kell csodálnunk, hogy egy irni vágyó fiatal ember a belletrisztika nyelvére olyan könnyen írja át Spencer egy tételét.

Ez a tétel, amelyet Kisbán Miklós annak idején, amikor még csak könyvalakban adta ki a színművét, a könyvbe elé tett, így hangzik: »A tapasztalás azt mutatja, hogy az úgynevezett mítosz emberi kalandnak elbeszéléséből származik. Mindent, ami kiválik a megszokott rendből, a vad ember természetfölöttinek, isteninek tart; a rendkívüli embert is. E rendkívüli ember lehet... egy etejéről és bátorságáról híres főnök, lehet egy kiváló idegen, aki művészetet és tudást hoz, lehet magasabb fajbeli, győzelmes hódító. Félelemmel tekintenek föl rá és halála után a lelkének adott tiszteltet vallássá állandósul.«

Kisbán Miklós e spenceri tétel alapján és dialógokban próbálta megírni, hogyan támad egy »naplegenda«. Az emberei még barlangban laknak és kőből faragott vadász-eszközöket használnak. Ijjas, a troglodyta ember vadászni ment. Megöregedett felesége, Ünő és fiatal favoritja, Virágszál ülnek a tűz előtt. Szolgák, akik törpetermetű és fülcsonkítással megbélyegzett emberek, veszik őket körül. Ez a primitív háztartás igen szépen van bemutatva és nagyon okosan van megmagyarázva, hogy miért tűzimádók ezek az emberek: az őseik hoztak valahonnan tüzet és az utódaiknak vigyázniuk kell, hogy az ki ne aludjék.

A két asszony beszélgetése a legsikerültebb az egész műben és határozottan írja ki a talentumra mutat. Kisbán Miklósnak még egyet sikerült kihoznia és ez annak az ismeretlennek a közeledése, akitől az egész vidék fél, aki megölte a »tél szellemét«, a nagy farkast és akinek az utját ezer letaposott virág jelzi, ezer harangvirág csilingeli. És Virágszál, aki az erdőben kószál piros lilomok közt, egy rózsamezőn meglátja a Spencer »kiváló idegenét«, aki művészetet és tudást hoz. Mert ez az idegen már valami különös villogó fegyverrel jár. Ez már hozza az új korszakot, a bronz világát.

A bronzember később betör az Ijjas portájára, el akarja rabolni a feleségét, de a kellő pillanatban visszatarthatja a gazda, bevonulnak a barlangba és megindul az élethalálharc az asszonyért. A tusa kimenetele nem lehet kétséges, a bronzfegyver győz a kőlánczán. A bronzember győzött, a másik ott maradt halva a barlangban. Az erősebb győzelme a primitív korban is közönséges, csaknem sablonos volt.

Még valami: Ijjas a küzdelemben felborított egy üstöt és »a kiömlő víz eloltja a tüzet«, értsd: a régi tűzkultuszt. Később pedig Nup, a bronzember eldobja a kardját és »a kard a tüzhely mellé esett, a kovákon szikrát hányt, az ott lerakott galyak tüzet fognak«, értsd: kezdődik a régi helyett az új »naplegenda«. Ilyen egyszerűen és sommásan nem gondolta Spencer a mítoszok keletkezését.

Egyáltalában a spenceri adókat nem mindig szerencsésen használja fel Kisbán Miklós. Ezek a tudományos adatok és feltevések bizonyos realitást adnak a cselekménynek, amely viszont merőben szimbolikus. A kőkorszaknak és bronzkorszaknak olyan összetűzését például, amilyen ebben a darabban van, csak szimbolikusan lehet elkép-

zelni. Továbbá azok az emberek, akiknek a tűzimádása olyan angol józansággal van megmagyarázva, miért beszélnek a dekadens kulturák nyelvén?

— Utálom még a hangodat is hallani, — mondja a troglodyta — azt a csuszó-mászó, szemrehányó hangodat.

Virágszál pedig így szól:

— Be szép volna, ha tarka fészlő virágokat hordanánk a tüzre s a szírmok izzó pirosuló kelyheiből, ezer tündöklő színéből gyulladna ki a lángkéve tánczos virága.

Ez a kis troglodyta nőcske néha úgy beszél mint Salome, Judea hercegnője, a zsidó kultúra dekadens napjaiban.

A színműnek eféle gyöngéire annál szívesebben mutatunk rá, mert olyan íróval állunk szemben, akinek a bátorsága és a lelkesedése nem közönséges, aki tehát jobbat is fog tudni alkotni. A »Naplegenda« mindenesetre olyan mű, amely után kíváncsisággal várhatjuk, hogy Kisbán Miklós érdekes és szimpatikus tehetsége hová fog fejlődni.

A Nemzeti Színház előadásán a műnek nem egy szépsége veszett el, amelyet olvasás közben éreztünk; az előadás főszüla a szerelmi eseményeken, a nőért való elemetáris küzdelemben volt. De Jászai Mari, Márkus Emilia, Bereg és Szacsavay hozzájárultak ahhoz, hogy a »Naplegenda«-nak így is szép és jelentős sikere legyen. Különösen Jászai Mari ragadta el a közönséget, amely a szerzőt — gróf Bánffy Miklóst, Kolozsmegye főispánját — zajos ovációban részecitette.

*

A *Micz báró* egy háromfelvonásos szappanbuborék. Jól, kereken indul, a második felvonásban egészen megszinesedik — a rokokó szívdárványszíneivel — a harmadikban aztán magától elpattan.

Egy elfelejtett tragédiából hogyan lesz háromfelvonásos vígjáték, megmutatja nekünk a »Micz báró«. A negyven év előtt volt tragédia szereplői: egy nagybácsi, a felesége és egy hercegnő. A nagybácsi és a hercegnő, akik egy rokokó-pásztorjátékban léptek fel együtt negyven évvel ezelőtt, annyira kaczerkódtak egymással, hogy a nagybácsi felesége öngyilkossá lett; a nagybácsi azóta önkénytelen hallgatásra kárhoztatta magát és negyven év óta némának tartják. A nagybácsinak és a hercegnőnek van egy-egy unokája, akik reménytelenül szeretik egymást, mert a hercegnő gögje nem engedi, hogy báró unokája egy köznemes unokájának a férje legyen. A szerelmesek erre a botrány eszközéhez folyamodnak. Egy pásztorjátékban, ugyanabban, amely miatt a nagybácsi negyven év óta néma, az egész társaság előtt bejelentik szerelmüket. A hercegnő még mindig makacs. Ekkor megszólal a nagybácsi és emlékezteti a hercegnőt a régi tragédiára. A hercegnő végre enged és a szerelmesek egymáséi lehetnek.

Zboray Aladár előadásmódja máskülönbön igen élénk és fordulatos, úgy hogy határozottan sikere volt. Tanay Frigyesnek, Varsányi Irénnek, Tanaynének, Hegedűsnek sok tapsot hozott a bemutató, amelynek egyes felvonásai után sürriin hívták a szerzőt is.

Szini Gyula.

Tarnay Alajos. Van zeneszerzőink közt egy fiatal lírikusunk: Tarnay Alajos. Igazi lírikus, olyan, aki nyolcz sorba tud önteni egy melódiát, mely édesen, puhán öleli körül a lelkünket, mely mindössze egy perczig szól, s órákig visszhangzik bennünk. Ezek a kis alkotások a Tarnay Alajos nagy alkotásai. Vannak, akik lekicsinylik Tarnayt ezekért az apró dalokért. Erzéstelen, korlátolt emberek. Az egy kis dalt látják, de nem látják meg, hogy Tarnay egész poézisén hosszú és egységes dallam húzódik végig, mely nagyobb és művészebb egy mondvacsinált balladánál vagy akár operánál. Tarnaynak van egyéni hangja, s ez a hang magyar és művészi. Volt-e már dalköltő zenepoétánk, akit jó lélekkel magyarnak is, művészinak is mondhatunk? Vagy az egyik vagy a másik; a két tulajdonság egy emberben nem igen olvadt még össze. Tarnay az első, aki teljesen kiemelkedik a népiességből, csak egyet tartott meg belőle: a közvetlenséget.

Magyarsága már nem a népies, népdalos magyarság; az olyan valami, amit ő maga alkotott meg, saját, erősen magyar lelkéből. Gyönyörűen tud elmondani dalban egy verset. Minő finom tagolás, mily művészies szavalás van legújabb *Öt dalában* is, melynek megjelenése alkalmából írjuk e sorokat. A melódiák egyre finomodó hajlásában, a kis szünetek, a hangsúlyok elosztásában látjuk a poéta fejlődését, elmélyedését. Nagyon jól ténne Tarnay Alajos, ha összes eddigelé megjelent dalait egybefoglalva adná ki; művészetének sok barátja igen szívesen venné. S azokat, akik igazán szeretik és elismerik a Tarnay talentumát, nagyon érdekelné ennek a nagyon értékes magyar tehetségnek kialakulása.

—n.

Molnár Géza. Első modern zenetudósunk. Az uttörés elsőse s a rang elsőse is az övé. A képességek megkülönböztetése iránt és bizonyos felsőbbrendű kulturális szükségletek iránt fogékony politika jele, hogy Molnár Géza dr. tudományos pozíciójának hivatalos pozícióval adtak díszít, s őt ezen a héten kinevezték a zeneakadémia rendes tanárává. Molnár Gézának, mint teoretikusnak és zeneesztétikusnak tudományos föllépése az utóbbi évek zenei föllendülésével kapcsolódik össze. Művészeti áramlatok, ha igazán egy fölszabaduló művelődési energia idézi fel őket, ha elevenek és megokoltak, ha nem járnak együtt mulóan valamely fölvirágzó tehetséggel — mindig egyetemesek. Indítják, viszik az egész művészetet, minden tartozékával együtt. Egy szintre nivellálják az alkotást, reprodukciót, analízist, kritikát és tudományos feldolgozást. A modern magyar zenével kezd kialakulni a modern magyar zenetudomány. A Molnár Géza finoman elemző, okokat és jelenségeket kutató, a mai tudás adathalmazával és módszerbeli technikájával dolgozó zenetudománya úgy tűnik nekem régi jó zenei dilettánsstudósaink munkássága mellett, mintha a Dohnányi vagy Bartók Béla partitúráját nézném és hasonlitanám össze elfakult magyar zenegyöngyökkel, hallgatókkal és ábrándokkal. Mostanáig programbeszédeket irtak a magyar muzsikáról, miket néhány hazafi lelkesen megtapsolt. Molnár Géza már nem naiv érdeklődőkhöz beszél, de ahhoz a követelő, kényes, nagy nemzetközi publikumhoz, melynek európai tudomány a neve. Beszél az ő finom, érdekes dialektikájával, színességgel, gazdagsága és fordulatossága mellett rágyogóan világos és szabatos stílusával, melynek ott, hol pozitívumokat tárgyal, egy kitűnően fegyelmezett, rendszeres, minden reálszempontot ismerő tudás az alapja. Csak Molnár Géza egyforma könnyűséggel összefoglaló és szétbontó, a legtávolabbi analógiákat meglátó elméje tudta megszerkeszteni egy földolgozatlan, kezdetleges anyagból *A magyar zene elmélete* című munkát, mely egyelőre csupa gyönyörűen megalapozott hipotézis, melyet azonban, meg vagyok győződve róla, az idő mind be fog váltani, a magyar zenés művészet fejlődése sorra be fogja igazolni. Eddig a művészet teoretikusai mind empirikusak voltak. A meglevő művészetből szűrték le tételeiket. Molnár Géza a művészet előtt kénytelen járni: apró törvényszerűségekből kell általános törvényeket formálnia. A magyar zene elméletét tanítja a zeneakadémián, tanítványait ő maga vezeti be rendszerébe. Fiatal művészekből és tudósokból való generációt fog nevelni, kik helyes érzékkel, biztos szemmel pillantanak majd bele a magyar faji művészet rendszerébe. Át fogja őket vezetni azon a ködön, mely a magyar muzsikát takarja, s melyen keresztül sokan még azt sem látják, van-e itt kibontakozás, van-e a magyar zenének egyáltalán művészi jövője vagy sem.

K. A.

Művészet.

Meunier.

Őt is elérte a végzet, hogy jelszót csináltak belőle, hivatott és hivatatlan csodálói zászlóra irták a nevét, mint annak idején az Ibsenét buzgó párisi anarchisták. És el fogja érni a végzet, hogy jönnék a Lübbék és Pastei-nerek és kimérik neki megillető helyét a halhatatlanság bérházában. Ma telelőjén van és divatos. És irni akar róla és ír is mindenki, mert valóban nehéz erről az emberről hozsánnákat nem zengeni. És ma, igen, ma, érti őt mindenki, magyarázza, szereti, imádja, dicséri mindenki. Oly népszerű, mint Vilmos, a németek császára s ez elég fájdalmas vonás benne. Pedig igazán sokkal jobb szobrász, nagyobb művész ez az ember, mint hogy ilyen sorsot érdemelt légyen.

Hol a nyitja népszerűségének, divatjának? Témáiban. Szeretnek az emberek meghatottak lenni és senki sem olyan kedves nekik, mint aki alkalmat ad arra, hogy — bár egy félórára is — résztvevők, jószívűek, lágy szívűek legyenek. Felebarátim hálások Meuniernek, mert egy belépőjegy árán bejutnak a szentélybe, ahol mindenki így szólhat magában és fönnhangon: nagyon derék ember vagyok Én, mert imé, hogy meghat ezeknek a munkásoknak fáradalma, szenvedése, izzadása — most látom, mekkora jószág és emberszeretet és mekkora szocialista hév lakozik Én bennem — és ezt a tudatot mind ennek a belga hogyishívjának köszönhetem.

Hát a Meunier témáiból iszzák felebarátim a meghatottságot. Mert a mestersége, szobrászata, a művészete nem megható. Az robusztus, sulyos, durva, brutális. A divánra való kis nipeknél nem nagyobb bronzfigurák és reliefek óriásokká nőnek és ez a nagyranövés — ah, dehogy olyan kedves már mindenkinek. Szobrászat van itt, részben új, egészében nagyon egyéni szobrászat. Tehát az a művészet, melynek l'art pour l'art-ja sem felebaráti meghatottsággal, sem akármilyen őszinte szocialista hévvel nem kapiskálható. Brutális erejű formák riasztják a polgárt és hus és vér küzd, vergődik, haldoklik és pihen. És kemény csontok roppannak vagy nyújtózkodnak, mozognak és megfekszik a földet. Formák kapcsolódnak egymásba, mozgatják, lökik, rántják egymást vagy ráfekszenek, hajolnak, simulnak egymásra, nyugodtan, békésen, összetérően. Fordul egy csont, előretevéődik egy láb, fölemelkedik egy kar s megváltozik az egész formavilág. Mert Meunier tudja, hogy az erők birodalmában a legkisebb mozgás is a legnagyobb változásokat idézi elő. Egyszerű, nyugodt vonalak futják körül a sommásan egybefogott formákat s a felület feszült, mert az élet feszeng alatta. Piheg a felület, hullámzik, bütykös, görcsös, érzik rajta a mintázó ujjnak minden reszketése. Aki ezeket a formákat vájkálta ki az agyagból, annak lélek remegtette a kezét. A mozgást kereste, a mozgást követte, tehát azt, ami történik, ami megfoghatatlan, ami végbemegy az időben. A mozgást, mert a mozgás az élet s a plasztikának legszebb témája, a számtalan mozgás egyensúlya. Más szóval: a nyugalom, mert a nyugalom a leggazdagabb mozgás. Összefutnak egy centrumba a mozgások, egymásba kapcsolják erejüket — egy pillanatra. A kritikus pillanat. A nyugalom pillanata. Mely méhében hordja valamennyi rezdülést. Félelmes ez, szörnyű ez a csönd, a meglapulás a hirtelen kitörés előtt. Amikor a nyugalomból egyszerre szabadjukra robbannak szét az erők.

Az erők nemcsak meglökik a formákat, hanem viszik őket föl és le, szanaszéjjel. Anélkül, hogy a szerves összetartás egy pillanatra megbomlanék köztük. Viszik széjjel s a pörölyös munkás egyre nő. Egy arasznyi bronz az egész, de nagyra nő szemem láttára. Monumentális, mint egy hatalmas épület, mint amilyennek az emlékműveknek kellene lenniök. Monumentális plasztika ez, igazi plasztika. Apróságok, részletek elvesznek ebben a nagyranövésben, de kinek is kellene nekik? Ez a méltóságos, nemes egyszerűség, ez a monumentalitás nem fér össze a pepecseléssel. Lepörög, letöredezik róla a kicsinyeskedés. És megmarad a puszta nagyság, az emlékművek impozáns egyszerűsége.

Stílus van Meunierben, anélkül hogy akarva-akarná. Szimpla szemlélője ő az életnek, a lelki munka, melyet végez, sulyos, de nem komplikált. Semmi szándékosság, csupa magától értetődés. Ez az, amit nem lehet akarni: a stílus és a monumentalitás. Ezek az ő titkai. Kevésbé titka, hogy univerzális hatását nagy szobrászi képességei mellett (vagy azok ellenére) a munkás ember s az ember munkája abszolút megértésének köszönheti. Ha vannak témái, szép témái vannak: a munka processzusának megnyilatkoztatása, a dolgozás, az önmagunk törése, a veritékkel kiérdemelt pihenés, a lét föltétele, a munka a munkáért. Hogy figurái nem nagyon változatosak, hogy általában a sokoldalúság

nem legtöbb ereje Meuniernek, hogy lelki dolgok iránt kevésbé fogékony s a karakter-megérzésben mögötte marad nálánál kisebb szobrászoknak, mindezt el tudja feleltetni velünk.

Hanem, uraim, Magyarországra munkások jöttek be. (Bejöttek!) Ki mulasztaná el megnézni ezt a csodát?

F. L.

*

Poll Hugó. A Meunier-kiállítással együtt látható s igazán nem tudnánk tanácsolni a közönségnek, hogy a Meunier előtt vagy után nézze-e meg. Mint bevezetés, kissé lagymatag szerepet játszik, mert a következő termekben, ahol a szertelen erő, az energikus igazság tombol, egyszerre elvész az a szelid, jóleső, nyugalmas benyomás, melyet e pasztellek keltenek. Utócsmegének a Meunierktől jövet azonban nagyon alkalmas, mert a Poll-gyűjtemény termeiben, ez elegánsan nyugodt művészet levegőjében kissé megnyugszik az ember a nagy belga mester művészetének izgalmaiktól. Poll Hugót régóta ismerjük különféle tárlatokról, de csak most látjuk egyéniségének egész teljességében, mely egyéniség azonban még mindig nem harmónikus és egységes. Zavarólag hatnak régebbi nagy vásznai is, melyek jók lehetnek ugyan arra, hogy fejlődésének különféle étapejait mutassák, de nem arra, hogy zavartalan élvezetet nyújtsanak a közönségnek. E nagy vásznak, e meszes, hideg napfények, a levegőtlenlégből ridegen kikiabáló erős körvonalak, ez erőltetett figurális dolgok, rosszul meglátott embercsoportok, e mozgó s mégis minden mozgás nélküli tánczok, e minden formaérzéssel dacoló panorámái méretű bucsusok és keresztisztelők a régi Pollnak ifjú szertelenségei, zavaros nagyotakarásai s megtisztulatlan művészi hevének kitérésai. Azóta különféle technikákon, méreteken és anyagokon keresztül elért a pasztellhez, úgy látszik kizárólag a pasztellhez, a kisebb méretekhez s e téren szerencsésen rátalált önmagára. Minek hazudjék, mit legyen heróikus és rhapszodikus az, kit az istenek nyugodtabb dolgokra jelöltek ki, s akinek nemannyira a figurális dolgok az eleme, mint inkább az enyhe nyári alkonyatok, szendergő tengeren tova uszó halász-bárkák, kimerülten gomolygó felhők, szelid tájak, színes kikötői részletek s ugyancsak ódon, érdekes veduták tengermelléki városok síkátoráiból. Ezek vágnak a Poll Hugó csöndesebb egyéniségéhez s ezekhez való a pasztell, ez a finom, diszkrét anyag. S ez anyaggal a művész kitűnően, nagy biztonság-gal tud bánni, mintha maga is érezné, hogy ez a neki legmegfelelőbb kifejezési mód arra, amit mondani akar.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar általános hitelbank márcz. 19-én tartotta harminczkilenczedik évi közgyűlését, amelyen jelen volt 34 részvényes 31.540 részvény képviselőjében. A napirend előtt **Kornfeld** Zsigmond, főrendiházi tag, elnök meleg szavakban emlékezett meg **Ribáry** Sándor és **Márfy** Ágost igazgatósági tagok elhunytáról és indítványára a közgyűlés emléküket jegyzőkönyvben örökitette meg. Azután **Sebesztha** Károly titkár fölolvasta az igazgatóság, valamint a felügyelő-bizottság jelentését, amelyet a közgyűlés tudomásul vett és a fölmentést minden irányban megadta. A választás során a közgyűlés az igazgatóságba **Haupt-Stummer** Lipót Jenő bárót új tagként beválasztotta, míg a felügyelő-bizottság eddigi tagjait és pedig lovag **Ahsbals** Leót, **Havassy** Ignácot, **Huszár** Adolfot és **Kernler** Ferenczet újra megválasztották. A közgyűlés után tartott igazgatósági alakuló ülésen az igazgatóság elnökeül **Kornfeld** Zsigmond, alelnökeül pedig lovag **Herz** Gyula és **Zichy** Nándor gróf újból megválasztatott.

Az Agrária gépforgalmi részvénytársaság vasárnap tartotta harmadik rendes közgyűlését. Az évi jelentést **Kellner** Antal vezérigazgató terjesztette elő, mely szerint az elmúlt évben úgy a forgalom, mint a haszon felülmulta az eddigieket. A jó aratás kedvező befolyással volt a vállalatra s leginkább

a Nicholson-gyár gőzcséplő-készleteire és vetőgépeire, valamint az államvasut mezőgazdasági gépgyártmányaira fordították a főfigyelmet. Várakozáson felül beváltak az Ásványi-féle kukoricza-szárítógépek, melyeknek szabadalmát az Agrária megszerezte. Az évi mérleg a különféle leírások után 37.932 korona 63 fillér tiszta haszonnal zárul. Az igazgatóság javaslatára a nyereségből 30.000 koronát a tartalék-alap gyarapítására fordítanak, miáltal ez 100.000 koronára emelkedik, a 7932 korona 63 fillért új számlára írják. A jelentés tudomásul vétele után köszönetet szavaztak **Kellner** Antal vezérigazgatónak és a vezetőségnek. Végül a választásokat ejtették meg; igazgatósági tagokul megválasztottak: **Zlinszky** István (uj), **Herczegh** József, **Ordódy** Lajos, ifj. **Kubinyi** Géza (uj), **Kirner** M. Vilmos és **Kellner** Antal. A felügyelő-bizottság tagjait újból megválasztották.

A Budapesti Villamos Városi Vasut Részvénytársaság e hó 12-én tartotta XVI-ik évi rendes közgyűlését. Az igazgatóság, hogy a szükséges új befektetéseket megtehesse, indítványozza, hogy a 17 millió korona részvénytőkéből 21.250 darab (egyenként 200 korona névértékű) mutatóra szóló részvény kibocsátásával 21.250.000 koronára emeljék fel. A közgyűlésnek, a tavalyról áthozott 57.475 korona 9 fillérrel együtt, 1.262.881 korona 60 fillér áll rendelkezésére. Javasolja az igazgatóság, hogy ebből, az alapszabályoknak megfelelő levonások után, részvényenkint 14 koronát fizessenek ki, az élvezeti jegyek után pedig 4 koronát fizessenek ki. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, a javaslatokat elfogadta és a fölmentést minden irányban megadta. Igazgatósági tagokul megválasztották **Schweiger** Henriket, **Fellner** Henriket és botfai **Hüvös** Ivánt (uj); felügyelő-bizottsági tagokul: **Gászner** Bélát, **Mansfeld** Richárdot, **Dóczi** Ignácot, **Kovács** József dr.-t (uj), **Matshorin** Pétert (uj), **Nemeshegyi** Bélát (uj) és **Winter** Lajost (uj).

HETI POSTA.

Szeged. K. Mi nem osztozunk az Ön elragadtatásában. Mérsékelt tudás, mérsékelt talentum. A Walt Wittmann szabad verselésében nélkülözzük a robogó, pattogó ritmust.

Előadás a férjfogásról. Az elkészített próféták végzete, hogy kinevetik őket. Az Ön témájának klasszikus megírója akad a Gyurkovits lányok szerzőjében. Keressen más témát, de előbb tanuljon meg írni.

Tavas. B. B. Az, aki egy négyoldalas hosszú levélben fejtegeti az érzéseit, ugyszólván utazást tesz önmaga körül, az poéta is, nem is. Poéta, hívó lélek, amennyiben azt hiszi, hogy az bennünket érdekel. És ismét nem az, mert ha az volna, versben írná meg, ami mondanivalója van. Egyelőre Ön azt érzi, amit mások gondoltak és azt gondolja, amit nem is érez.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

A hetedik hónap kezdetétől, valamint az egész elválasztási időszak alatt a kisdetek részére nem létezik könnyebben emészthető s egyszersmind jobban erősítő tápszer, mint a »Phosphatine Faliere«, amely Magyarországon a Zoltán-gyógytárban kapható Budapest. V., Szabadságtér.

A Villand testvérek czirkuszának műsora meg fogja lepni a fővárosi közönséget. Elejétől kezdve csupa új attrakciók lesznek láthatók. A Micklele és Sandro-csapat izgatott mutatványai, a Corini lovas-csapat bámulatos produkciói valóban elsőrangú látványosságok. A The American Bicycle Company-csoport pólójátéka kerékpárain, Lucy de Holmes bur nő páratlanul dresszmozgott négy elefántjával még nem volt látható a fővárosban. Renroff Constantin báró Európa legelső iskolalovasa a vakmerő Fiochi Ricarda ballerínával, halálugrás löháton. Doro angol bohóc idomított kakasaival, Ramponi békaember, Amato és Sophi a világ legelső tornászai és pompás zeneművészek, Brisos spanyol bohóc, Medini, a legjobb Auguszt, Györök Jancsi mint Paprika Jancsi, Opavales bámulatos nyújtótornászok, Les Cameliers parterre-tornász báli toilette-ben, Erődi Etelényi Flóra, első magyar lovasnő (szépségdíjat nyert Münchenben két év előtt), Ruth van Valden, hollandi lovasnő férfinyeregben, egész sereg bohóc és egyéb kitűnő dolgok, csak izelítőül szolgálnak. A czirkusz programjának kitűnő volta és az a körülmény, hogy ez az első, valóban nagy és színvonalon álló magyar czirkusz, bizonyára már a bemutató előadás után megszerzi a közönség szimpátiáját. A program keretében új mókáikkal fellépnek a Villand testvérek is.

KALOGÉN BRÁZAY SÓSBORSZESZ FOGKRÉM

LEGJOBB SZER
A FOGAK ÁPOLÁSÁRA

LITORÁFIA
TIMAR, BUDAPEST

BOLDOG
az a család, ahol állandóan
„DIANA” SÓSBORSZESZT
tartanak készletben.

Mindenütt kapható!
40 filléres, 1 és 2 koronás üvegekben.

Egyedüli készítő:

ERÉNYI BÉLA
DIANA gyógyszer-tára,
BUDAPEST, KÁROLY-KÖRUT 5. SZ.
(Postán legkevesebb 12 üveg szállítható utánvétel mellett)

MATTONI-FÉLE
GISSHÜBLER
természetes égvényes
SAVANYÚVÍZ.

HA CSUKAMAJOLAJ
AKKOR ZOLTAN FÉLE LEGYEN

ÉN IS AZI ITTAM.

Kedvező alkalom!

4 1/2 kiló (körülbelül 50 darab)
pipere-szappant csekély 6 korona
árért, lilomtej, rózsaglycerin,
orgona, ibolya, rezeda, jázmin és
gyöngyvirágokból szépen össze-
válogatva, küld postautánvét-
tel **Auffenberg József**, Buda-
pest, VIII., Bezerédi-utca 3. sz.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

A HÉT KIADÓ-
HIVATALÁBAN
BUDAPEST,
VIII. KERÜLET,
RÖKK SZILÁRD
UTCZA 18. SZ.
KAPHATÓK •
kötetenként
2.60
• fillérért •

HA FÁJ A FEJE,

ne tétovázzék, hanem használjon azonnal

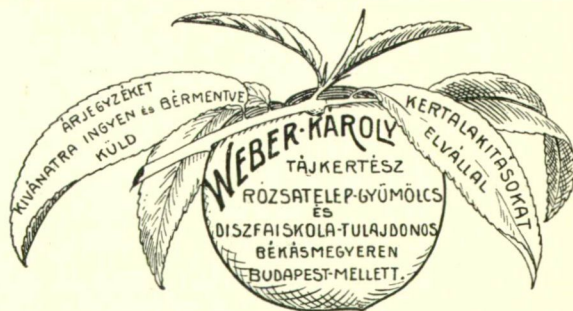
24
pasztil-
lát tar-
talmazó
doboz
1 kor.
20 fill.

Beretvás-féle **MIGRAIN-PASZTILLÁ**

mely 5 perc alatt mindenféle termé-
szetű, ideges fejfájást, még ha krónikus
is, megszüntet. Felülmul minden eddig
ismert szert. Hatása bámulatos, még a leg-
hevesebb fejfájásnál is. — Főraktár:

BERETVÁS TAMÁS gyógyszer-nél, Kispest, Rákóczi-u. 9.
Ingyen postai szállítás 3 doboz rendelésénél.

Minden
gyógy-
szertár-
ban és
drogé-
riában
kap-
ható.

TÖBB 100 ORVOS

véleménye szerint legkitünőbb szer

FOG-, SZÁJ- ÉS GARAT-ÁPOLÁSRA

Dr. Dembitz **ASEPTOL** szájvizpasztillái
fogorvos és fogpora

ASEPTOL szájvizpasztillák egy doboz 2 korona, fogpor 80 fillér.
Kaphatók gyógyszárakban, droguériákban és illatszerraktárakban.

Központi Dr. DEMBITZ, fog- és szájalpolószerek laboratóriuma,
főraktár BUDAPEST, VII., KEREPESI-UT 10.

Orvosi vélemények minden dobozhoz mellékelve.

Elsőrangú magyar vasspecialitás! • KRIEGNER TOKAJI

CHINA VASBORA

Kapható 3.20 és 6 koronás üvegekben.

Legmagasabb vas- és chinintartalma és a tokaji bor elsőrendű minősége folytán számos orvostanár rendeli.

Ovakodjék a silány, bár hangzatosabb reklámmal hirdetett utánzatoktól!

Magyar Korona gyógyszertár
BUDAPEST, VIII. KER., CALVIN-TÉR.

A LEGTÖKÉLETESEBB

TOALETT-ASZTAL

kétségen kívül az, mely Lux-féle piperecikkekkel van felszerelve, mert ezek tapasztalat szerint a legjobban felelnek meg hivatásuknak

KÖLNI VIZ 1 kis üveg K —.70, 3 üveg K 1.80
1 közép „ K 1.—, 3 „ K 2.80
(Eau de Cologne) 1 nagy „ K 2.—, 3 „ K 5.60

XYRIS -CRÉME (Ára 1 kor.)
-POUDER (Hőlgypor) 3 színben, felülmul minden eddigi ilyenmű készítményt. Ára 1.20 korona.
-PARFÜM (Sáslilom-illat)

(SÁSLILION) a toalett-asztal dísz, csinos dobozban 4.50 kor. — Ugy ezek, mint a legkifűnőbb angol és francia illatszerek, piperecikkek kaphatók

LUX MIHÁLY drogériájában
Budapest, IV., Muzeum-körút 7/p. szám.
Részletes árjegyzék ingyen és bérmentve.

KISS JÓZSEF

★ összes ★

költeményei.

Népszerű kiadás. Ára
diszkötésben 3 korona.

KISS JÓZSEF egész irodalomtörténetünk legnagyobb lírai költői közül való. Amint nem tagja az Akadémiának, épp úgy nem tartozik semmi irodalmi irányhoz. Magában áll. S talán e nagy magányosság sűrűsíti oly tökéletes — kristályokká gondolatait, hangulatait. Egész élettrajza egy vers-kölet. Művészete tökéletes zene, amelynek ritmusa hordozójává lett mélyen járó gondolatoknak. Ritka formaművész, világos és tiszta a strófája, mint egy rubinból metszett gemma s megvan benne a drágakő villogó tüze is.

SINGER ÉS WOLFNER
kiadása Budapesten, VI.,
Andrássy-ut 10-ik szám.

Megrendelhető:
A HÉT kiadó-
hivatalában is.

HIRDETÉSEK
felvételnek A HÉT kiadóhivatalában,
VIII., RÖKK SZILÁRD-UTCZA 18.

FELHIVÁS A NŐKHÖZ!

Mindazok a nők, a kik adnak valamit a kéz és arcz ápolására, ne kenjék arczukat és kezüket semmiféle krémmel, kenőccsel, pouderral, melyekkel sohasem fognak eredményt elérni, hanem tegyenek egy próbát a világhírű és orvosi tekintélyek által ajánlott

HOPPA

angol teint-regulatorral

mely fölöslegessé teszi az arcz és kéz kellemetlen bekenését, s egymagában pótolja a krémet, kenőcsöt, poudert, szappant. — A

HOPPA

bámulatos gyorsan tünteti el a szeplőket, májfoltot, bőrvörösséget, mitesszereket stb. és meglepően puhítja, finomítja, ifjítja
:: az arczot és kezeket. ::

Igazi uri nő nem keni arczát.

Egy doboz ára utasítással 2.50 K.
Kapható minden gyógytárban,
drogériában és illatszerüzletben.

Főraktár:

Kaiser Vilmos és Tsa

kozmetikai laboratóriuma, GYÖR I/h.

Csuzos fájdalmakban szenvedők

== legbiztosabb gyógyszere a ==

Barcsay-féle Rheuma-szesz.

Hatása bámulatos! Egyszeri bedörzsölése megszüntet hasogatót, szag-gatót, idegfájdalmakat stb.

Egy üveg ára ... 1-korona.

Kapható
egyedül a készítőnél:
Barcsay Károly
gyógyszertárban

Szegeden Széchenyi-
tér 12. sz., Budapestben
Török-nél, Király-u. 12.

Pilules Orientales

utólérhetetlen a kebel fejlődésére, szilárdságára és helyreállítására a derek bővítése nélkül. A mell szoborszerű szépsége biztosítására, hőlgyek és fiatal leányoknak. — Csodás eredmény minden egyes esetben. Ártalmatlan gyógyítás: elismert orvosi tekintélyek által biztosítva, hasonlíthatatlanul jobb mint minden más szer. Világhírű. 1 doboz ára: használati utasítással együtt korona 6.45 frankó, utánvétellel kor. 6.75. J. RATIÉ, 5, Passage, Verdun, Paris. Főraktár Budapestben Török József gyógyszertára, Király-utca 12. sz.

Használat után

A GANZ ÉS TÁRSA

vasöntő- és gépgyár részvénytársulat Budapest

t. cz. részvényesei az 1907. április 30-án, kedden d. u. 4 órakor Budapest, X., Kőbányai-ut 31. szám alatt a gyár helyiségében tartandó

harmincznyolczadik rendes közgyűlésre
tiszteltei meghívtnak.

NAPIREND:

1. Az 1903. évi mérleg előterjesztése, az igazgatóság és felügyelő-bizottság jelentései, a tiszta nyereség felosztása iránti határozathozatal és a felmentvény megadása. 2. Egy igazgatósági tag megválasztása. 3. Egy felügyelő-bizottsági tag megválasztása. 4. Esetleges indítványok az alapszabályok értelmében. Az alapszabályok 14., 15. és 36. §-ai értelmében a közgyűlésen csak azon részvényesek bírnak szavazati joggal, kiknek részvényei a társaság könyvében legalább három hónappal a közgyűlés előtt nyükre irattak at és akik részvényeiket legalább három nappal a közgyűlés előtt a társulati pénztárnál letéteményezték. Egyébíránt részvények helyett bpesti nyilvános hitelintézetek letétjeit is lehet letenni, ha ezekből kiiláglik, hogy a letéteményezett részvények a társulat részvénykönyvébe a letéteményező nevére vannak beírva. A közgyűlésen minden alapszabályszerűen letéteményezett egy-egy részvény egy-egy szavazatra ad jogot, ha azok száma nem több tíznél. De ezen számon felül csak minden öt-öt részvény után esik egy-egy szavazat. A szavazás jogát meghatalmazott által is lehet gyakorolni, meghatalmazott azonban, a törvényes képviselőket kivéve, csak szavazatképes részvényes lehet.

Az évi mérleg, a felügyelő-bizottság jelentésével együtt, f. évi április 20-tól kezdve a gyári igazgatóság irodájában X., Kőbányai-ut 31. sz. a t. cz. részvényesek rendelkezésére áll.

Az igazgatóság.

Az "ACZÉL"-szállodák

RIMINI

tengeri fürdő
Grand Hotel

:: Hungária ::

RÓMA

Hotel Imperial

Május-
szeptember.

Prospektussal kívánatra szivesen
szolgál ACZÉL ARTUR, tulajdonos

Május-
szeptember.

**PÖRSENÉSEK ÉS BÓRATKÁK ELLEN
CSAK EGYETLEN BIZTOS SZER LÉTEZIK**

A HARMATH LUJZA-FÉLE
vértisztító-tea.

Kapható dr. Stenner V.
gyógytárában Maros-
vásárhelyt és Török
Józsefnél Budapesten.

ÁRA 1 DOBOZ TEÁNAK ... 2 KORONA 40 FILLÉR.